

Πανεπιστήμιο Κύπρου 2020 - 2021
Σχολή Νομικών Επιστημών – Τμήμα Νομικής
Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα
Ποινικό Δίκαιο και Ανθρώπινα Δικαιώματα

Μεταπτυχιακή Εργασία

Τα Δικαιώματα και η Προστασία των Θυμάτων Εγκλήματος Ιστορική και Σύγχρονη Πραγματικότητα

Επιβλέπων: Αριστοτέλης Κωνσταντινίδης
Εισηγήτρια: Ελπίδα Κουλλαπή

Όριο Λέξεων
17.843

Αντί να προσπαθούμε να διορθώσουμε τους ανθρώπους που προξένησαν μεγάλη αδικία στην κοινωνία, είναι αναγκαίο να διορθώσουμε τη βλάβη των ανθρώπων που την υπεστήκαν.

Νικολά Σαφόρ 1740- 1794

Γάλλος Συγγραφέας

Αφιερωμένη
Σε όλα τα Θύματα Εγκληματικότητας

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εισαγωγή

Κεφάλαιο 1 - ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΘΥΜΑΤΟΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

1.1 Έννοια και ταυτότητα του Θύματος Εγκλήματος

1.2 Ιστορική Αναδρομή του ρόλου του Θύματος Εγκλήματος στην Ποινική Διαδικασία

Κεφάλαιο 2 - ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΑΣΠΙΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

2.1 Ιστορική Εξέλιξη της Προάσπισης των Δικαιωμάτων του Θύματος Εγκλήματος στο Ενωσιακό Χώρο

2.2 Οδηγία 2012/29/ΕΚ Ελάχιστα Δικαιώματα των Θυμάτων Εγκλήματος στην Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Πραγματικότητα

2.2.1 Δικαίωμα Παροχής Πληροφοριών και Ενημέρωσης

2.2.2 Δικαίωμα Θυμάτων να κατανοούν και να γίνονται κατανοητά

2.2.3 Δικαίωμα Διερμηνείας και Μετάφρασης

2.2.4 Δικαίωμα Λήψης Πληροφοριών από την πρώτη επαφή με την εμπλεκόμενη υπηρεσία

2.2.5 Υπηρεσίες Υποστήριξης

2.2.6 Δικαίωμα Πρόσβασης σε Υπηρεσίες Υποστήριξης

2.2.7 Υποστήριξη από τις Υπηρεσίες Υποστήριξης

Κεφάλαιο 3 – Η ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΤΟΥ ΘΥΜΑΤΟΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

3.1 Γενική Θεώρηση

3.2 Ο ρόλος του θύματος στο στάδιο της καταγγελίας του εγκλήματος στην αστυνομία.

3.2.1 Το καθήκον της αστυνομίας για διερεύνηση του εγκλήματος μέσω διεξαγωγής επαρκούς και αποτελεσματικής έρευνας.

3.3 Η συμμετοχή του θύματος στην Ποινική Δίκη

3.3.1 Γενικά

3.3.2 Η συμμετοχή του θύματος ως μάρτυρας στην Ποινική Δίκη στο Νομικό Σύστημα του Κοινοδικαίου

3.3.2.1 Η προστασία των θυμάτων - μαρτύρων στην κυπριακή έννομη τάξη

3.3.2.2 Σύγκρουση Δικαιωμάτων: Δικαίωμα Προστασίας Μαρτύρων – Δικαίωμα Αντιταράξεως του κατηγορούμενου για εξέταση μαρτύρων κατηγορίας

3.3.3 Η συμμετοχή του θύματος ως Πολιτικώς Ενάγων στην Ηπειρωτική Παράδοση

3.3.3.1 Τα δικαιώματα του θύματος ως Πολιτικώς Ενάγων στην Προδικασία

3.3.3.2 Τα δικαιώματα του θύματος ως Πολιτικώς Ενάγων στην Κυρίως Διαδικασία

Κεφάλαιο 4 - ΕΝΔΙΑΔΙΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΑΠΟΝΟΜΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΕΠΑΝΟΡΘΩΤΙΚΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

4.1 Γενική Εννοιολογική Προσέγγιση Επανορθωτικής Δικαιοσύνης

4.2 Η σχέση της οδηγίας 2012/29/ΕΚ και της Επανορθωτικής Δικαιοσύνης

4.3 Μορφές Επανορθωτικής Δικαιοσύνης – Αποκαταστατική και Αποζημίωση Θυμάτων Εγκλήματος

Κατάληξη - Συμπεράσματα

Κατάλογος Βιβλιογραφίας

Εισαγωγή

Το έγκλημα είναι συνυφασμένο με την ανθρωπινή ιστορία, εφόσον δεν υπάρχει κοινωνία που να εξαιρείται απ' αυτό παγκοσμίως και διαχρονικά. Συνεπώς, η εγκληματικότητα θα έλεγε κανείς είναι ένα φαινόμενο τόσο παλιό, όσο και η ύπαρξη του ανθρώπου πάνω στη γη.

Ομολογουμένως, κανείς δε θέλει, και δεν είναι προετοιμασμένος να γίνει θύμα εγκληματικής πράξης στην πορεία της ζωής του.

Πολλά είναι τα θύματα που θα επιλέξουν να μην αναφέρουν ποτέ το έγκλημα, για τους δικούς τους προσωπικούς λόγους, οι οποίοι αν και σίγουρα είναι εξαιρετικά ενδιαφέροντες να τους μελετήσει κανείς, ωστόσο δεν θα απασχολήσουν στα πλαίσια της παρούσας εργασίας. Η απόφαση των θυμάτων να μην καταγγείλουν το έγκλημα, έχει ως αποτέλεσμα το έγκλημα να μην φτάσει ποτέ στη "πόρτα" της ποινικής δικαιοσύνης. Αυτά τα εγκλήματα χαρακτηρίζονται από πολλούς ως η "σκοτεινή" εγκληματικότητα.

Υπάρχουν όμως θύματα τα οποία τολμούν να προβούν στην καταγγελία του εγκλήματος για αυτό που τους επισυνέβη, και τότε ξεκινούν να διαβαίνουν το μακρύ "δρόμο" της ποινικής δικαιοσύνης.

Στη πορεία του "ταξιδιού" τους τα θύματα, θα πρέπει να περάσουν από πολλά μονοπάτια και δρόμους, θα συναντήσουν εμπόδια και δυσκολίες, μέχρι να φτάσουν στο τελικό προορισμό τους που δεν είναι άλλος από τη δικαίωση τους.

Δεν πρέπει να λησμονούμε ότι, ανατρέχοντας κανείς στο παρελθόν θα διαπιστώσει ότι ουκ ολίγες φορές ότι υπήρξαν εγκλήματα που έχουν αφήσει ανεξίτηλο το αποτύπωμα τους στην κοινωνική μνήμη που όσα χρόνια και αν περάσουν δεν θα μπορεί να σβηστεί. Πρόκειται, για εγκλήματα βίας που διαπράττονται από αποτρόπαιους δράστες των οποίων τα κίνητρα

διαφέρουν ανάλογα τις αξιόποινης πράξης, και δημιουργούν έντονα αισθήματα φόβου και ανασφάλειας σε μεγάλο μέρος των πολιτών εκλαμβάνουν ως πολύ πιθανόν το ενδεχόμενο οι ίδιοι ή μέλη της οικογένειας τους να είναι μελλοντικά θύματα.¹

Έναυσμα της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής είναι ότι τα τελευταία δυο χρόνια λόγω της πανδημίας της νόσου Covid -19, η ζωή και η καθημερινότητα όλων μας έχει αλλάξει, και δυστυχώς όχι προς το καλύτερο. Δεν ήταν λίγες οι φορές αυτό το διάσημα που ακούγαμε την μια τραγική ιστορία να διακατέχεται την άλλη, και οι καταγγελίες των θυμάτων εγκλήματος να υπήρξαν ένα ντόμινο που δεν είχε σταματημό. Η ευαισθητοποίηση και ο έντονος προβληματισμός για τα δικαιώματα και την προστασία των θυμάτων εγκλήματος είναι δεδομένος αλλά και επιβεβλημένος θα μπορούσε κανείς να πει.

Η κεντρική ιδέα της παρούσας μελέτης είναι αφενός η απεικόνιση μιας όσο το δυνατόν συνεκτικής παρουσίασης των δικαιώματων των θυμάτων εγκλήματος, και αφετέρου του ρόλου που διαδραματίζει στα πλαίσια της ποινικής δικαιοσύνης. Θα αποτελούσε παράλειψη να μην επισημανθεί εκ μέρους μου ότι, κατά τη διάρκεια της συγγραφής της εν λόγω εργασίας αντλήθηκα πως το συγκεκριμένο θέμα είναι εκ φύσεως εξαιρετικά ευρύ με πάμπολλες διακλαδώσεις και επιμέρους πτυχές. Με την παρούσα εκπόνηση θα προσπαθήσω να παρουσιάσω όσο το δυνατόν με συνοπτικό τρόπο μεν, περιεκτικό δε το πιο πάνω θέμα.

Η εν λόγω μελέτη χωρίζεται ουσιαστικά σε τέσσερις θεματικές ενότητες.

Στην πρώτη ενότητα πραγματοποιείται μια σύντομη ανασκόπηση της εννοιολογικής θεώρησης του θύματος, με το εντοπισμό και παράθεση των βασικότερων νομοθετικών ορισμών. Παράλληλα, θα έχουμε την ευκαιρία να μελετήσουμε εν τάχει την ιστορική εξέλιξη του ρόλου και της θέσης του θύματος στο ποινικό σύστημα από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.

¹ Χ.Ζαραφωνιτου, Έγκλημα και Ηθικοί Πανικοί, Academia

Στη δεύτερη θεματική ενότητα θα προβούμε σε μια εκτεταμένη ανάλυση και σχολιασμό των δικαιωμάτων των θυμάτων εγκλήματος, ως αυτά παρατίθενται στην ευρωπαϊκή οδηγία 2012/29/EK. Είναι κοινά παραδεκτό ότι, η εν λόγω οδηγία θεσπίζει τα ελάχιστα πρότυπα σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία των θυμάτων εγκληματικότητας, δίνοντας έτσι φωνή και ανάστημα στα θύματα κατά τη διάρκεια των διαδικασιών ποινικής δικαιοσύνης. Έτσι κατ' αυτό το τρόπο θα επιχειρήσουμε μια ουσιαστική επισκόπηση και σχολιασμό των δικαιωμάτων αυτών.

Η ένταξη του θύματος στο πεδίο της απονομής της ποινικής δικαιοσύνης αποτελεί το τρίτο και ίσως σημαντικότερο άξονα ανάλυσης της παρούσας ερευνητικής μας προσπάθειας. Ειδικότερα, στο κεφάλαιο αυτό θα έχουμε την ευκαιρία να προβούμε σε μια συνεκτική παρουσίαση του ρόλου του θύματος σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας, ξεκινώντας από το στάδιο της καταγγελίας στην αστυνομία, και ακολούθως το στάδιο της ποινικής δίκης. Αναμφίβολα, η ποινική δίκη είναι ο σημαντικότερος μηχανισμός για την επίλυση των διαφορών θύματος και δράστη και αποτελεί τη σημαντικότερη διαδικασία απονομής της δικαιοσύνης. Οι μορφές οργάνωσης της ποινικής δίκης χωρίζεται στη βάση δυο νομικών συστημάτων που υπάρχουν, το κοινοδίκαιο και το ηπειρωτικό δίκαιο. Κατ' ακολουθία και η συμμετοχή του θύματος προσλαμβάνει την ιδιότητα του μάρτυρα στο κοινοδικαϊκό σύστημα, και την ιδιότητα του πολιτικώς ενάγων κατά την ηπειρωτική νομική παράδοση. Παράλληλα, θα έχουμε τη ευκαιρία να συζητήσουμε επιμέρους θεματικές ενότητες που αφορούν την προστασία των θυμάτων – μαρτύρων κατά τη διάρκεια της ποινικής δίκης, αλλά και τη σύγκρουση του δικαιώματος προστασίας των θυμάτων σε σχέση με το δικαίωμα αντιπαράθεσης μαρτύρων κατηγορίας εκ μέρους του κατηγορούμενου.

Στη τέταρτη ενότητα της παρούσας μεταπτυχιακής εργασίας, θα μας απασχολήσει η δυνατότητα επανορθωτική και/ή αποκαταστατική δικαιοσύνη του θύματος ως εναλλακτική επίλυση του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης. Μέσα από αυτή την ενότητα θα

προσπαθήσουμε να παρουσιάσουμε με όσο το δυνατό συνοπτικό τρόπο την έννοια και το περιεχόμενο της επανορθωτικής δικαιοσύνης, ακολούθως θα εξετάσουμε τη σχέση μεταξύ της οδηγίας 2012/29/ΕΚ σε σχέση με την επανορθωτική δικαιοσύνη, και τέλος θα γίνει ειδική αναφορά στην αποζημίωση του θύματος ως ειδικότερη μορφή της αποκαταστατικής δικαιοσύνης.

Κλείνοντας την παρούσα εργασία, θα προβούμε σε μια γρήγορη ανακεφαλαίωση των θεματικών ενοτήτων που έχουν αναλύσει στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι, παρά τη σημαντική πρόοδο που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια στο πεδίο προάσπιση των δικαιωμάτων των θυμάτων, καθίσταται όμως αδήριτη ανάγκη για περαιτέρω αναδιάρθρωση του συστήματος, ενισχύοντας τη συνεργασία και το συντονισμό όλων των εμπλεκόμενων φορέων καθώς επίσης και την μεταρρύθμιση της ποινικής δικαιοσύνης για την ενδυνάμωση και οχύρωση των δικαιωμάτων των θυμάτων εγκλήματος.

Κεφάλαιο 1 - ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΘΥΜΑΤΟΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

1.1 Η έννοια και η ταυτότητα του θύματος εγκλήματος

Ο εντοπισμός της έννοιας του θύματος βρίσκεται από τις καταβολές του κόσμου είτε ως αναπόσπαστο στοιχείο της τελετουργικής θυσίας, είτε ως παθόντος μιας εγκληματικής ενέργειας. Στην πρώτη περίπτωση, έχουμε τη θυσία που ανάγεται σε συμβολικό επίπεδο, ως μυστηριακή διαδικασία - έκφρασης της κοινότητας και της συλλογικής συνείδησης. Το θύμα αποτελούσε συστατικό στοιχείο της θυσίας που δεν είναι ούτε "αθώο" ούτε "ικανό" αλλά αποτελεί κάτι θεϊκό. Είναι το αποδιοπομπαίο θύμα ένα σχετικό ουδέτερο, ταυτόχρονα όμως ιερό – αντικείμενο θυσίας.² Στη δεύτερη περίπτωση έχουμε την έννοια του θύματος με ένα ουσιαστικότερο περιεχόμενο που αφορά τον παθόντα, εκείνο δηλ. που υπέστη μια μορφή βλάβης, ζημιάς ή κακού από κάποιον άλλο.³

Στα πλαίσια της παρούσας μεταπτυχιακής μελέτης θα ασχοληθούμε με την ουσιαστική έννοια του θύματος - παθόντος, του προσώπου εκείνου δηλ. που υπέστη μια μορφή βλάβης, ζημιάς ή κακού από κάποιον άλλο.

Αναμφίβολα, ο προσδιορισμός της έννοιας του θύματος είναι ζήτημα καίριας σημασίας τόσο από θεωρητική όσο και από πρακτική άποψη. Το ζήτημα που παρουσιάζει όμως, πολύ μεγαλύτερη και ουσιαστικότερη σημασία είναι ο προσδιορισμός της ταυτότητας του θύματος στα πλαίσια της ποινικής δικαιοσύνης.

Η έννοια του θύματος αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του εγκλήματος και η αντιμετώπιση του οδηγεί σε μια σειρά έντονων προβληματισμών και θεωρητικών αναζητήσεων που εκτείνεται σε όλες τις κοινωνίες ανεξαιρέτως.

² Α.Β. Μαγγανας, *Θυματολογία και Όψεις Θυματοποίησης*, Αθήνα Νομική Βιβλιοθήκη (1996), σελ.17.

³ Χ. Δημόπουλος, *Εισαγωγή στη Θυματολογία*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη (2006), σελ.44.

Βέβαια, ο ρόλος και τα δικαιώματα του θύματος φαίνεται να εξαρτώνται σε πολύ μεγάλο βαθμό από την ιστορική εξέλιξη του θεσμικού πλαισίου που έχει αναπτυχθεί από τους κοινωνικούς σχηματισμούς και τις αντίστοιχες χρονικές περιόδους.⁴

Στις πλείστες έννομες τάξεις, η έννοια του θύματος κατά το ποινικό δίκαιο καλύπτει το φορέα του έννομου αγαθού που προβλήθηκε με το έγκλημα, ενώ με το δικονομικό ποινικό δίκαιο αναγνωρίζει το θύμα ως παθόντα.⁵ Το θύμα καθορίζεται ως το άτομο που έπαθε συγκεκριμένη βλάβη από το έγκλημα, και έχει το δικαίωμα να παραστεί στην ποινική δίκη με τη δικονομική ιδιότητα είτε ως μάρτυρας απλώς, είτε ως πολιτικός ενάγοντας ανάλογα με το θεσμικό πλαίσιο που το καθορίζει.⁶

Θα μπορούσε κανείς να πει με βεβαιότητα ότι τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται ολοένα και εντονότερη ενασχόληση όλων των φορέων της κοινωνίας με την έννοια και τον προσδιορισμό της ταυτότητας του θύματος εγκληματικότητας.

Εμφανώς εκτιμητέο, είναι το υφιστάμενο μέχρι στιγμής νομοθετικό "οπλοστάσιο" για το προσδιορισμό και καθορισμό της έννοιας του θύματος εγκληματικότητας. Γενναίες και ρηξικέλευθες υπήρξαν οι μέχρι στιγμής προσπάθειες αναφορικά με την ποινικοποίηση μιας σειράς εγκληματικών προσβολών, οι οποίες θυματοποιούν πολλές και κρίσιμες κατηγορίες θυμάτων. Ωστόσο, οι εξελίξεις συνεχίζουν να "τρέχουν" με ραγδαίους ρυθμούς και σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να οδηγηθούμε σε εφησυχασμό και αδιαφορία.

Παρακάτω εντοπίσαμε κάποιους εκ των σημαντικότερων ορισμών της έννοιας θύματος εγκληματικότητας, ως αυτοί αποτυπώνονται σε διάφορα διεθνή, ευρωπαϊκά και εθνικά κείμενα, ώστε να μας βοηθήσουν να αντιληφθούμε "τι εστί θύμα" εγκληματικότητας.

⁴ Χ. Δημόπουλος, *Εισαγωγή στη Θυματολογία*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη (2006), σελ.44.

⁵ Χ. Δημόπουλος *Εισαγωγή στη Θυματολογία*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη (2006), σελ.44.

⁶ Σ.Αλεξιάδης, *Εγκληματολογία*, Αθήνα -Θεσσαλονίκη Εκδόσεις Σακκουλα (5ην έκδοση) (2011), σελ.279.

Καίριας σημασίας για τον προσδιορισμό της έννοιας του θύματος υπήρξε η συμβολή της Διακήρυξης των Βασικών Αρχών Δικαιοσύνης⁷ για τα θύματα Εγκλήματος και της Κατάχρησης της Εξουσίας η οποία με τη σειρά της όρισε ως θύμα:-

" Τα πρόσωπα που ατομικά, ή συλλογικά, έχουν υποστεί βλάβη, συμπεριλαμβανομένης της σωματικής, ψυχολογικής βλάβης, συναισθηματικής ταλαιπωρίας, οικονομικής απώλειας, οποιοσδήποτε οικονομικής εξασθένησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων από πράξεις ή παραλείψεις που παραβιάζουν τους ισχύοντες ποινικούς νόμους κρατών – μελών συμπεριλαμβανομένου και εκείνων που απαγορεύουν την εγκληματική κατάχρηση της εξουσίας."

Πρόσθετα, στην ίδια Διακήρυξη αναγνωρίζεται ως θύμα την άμεση οικογένεια ή τα προστατευόμενα μέλη της οικογένειας του άμεσου θύματος, και άτομα που έχουν υποστεί ζημιά κατά την επέμβαση τους να βοηθήσουν τα θύματα σε κίνδυνο ή να προλάβουν τη θυματοποίηση.

Επομένως, η διεθνής κοινότητα αναγνώρισε από νωρίς ως θύμα τόσο το πραγματικό θύμα εγκλήματος που είναι αθώο και όχι ένοχο, όσο και άμεσο είτε έμμεσο ως τα μέλη της οικογένειας του.

Η σπουδαιότητα της θέσπισης της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης στο σύγχρονο διεθνές δίκαιο αποτελεί αναντίλεκτο γεγονός. Το περιεχόμενο της έννοιας του θύματος στο παρόν κείμενο σημαίνει:-

"Οποιοδήποτε φυσικό πρόσωπο το οποίο αποτελεί αντικείμενο συμπεριφοράς η οποία προσδιορίζεται στα εδάφια (α) και (β). Προς τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης: (α) Ο όρος «βία κατά των γυναικών» νοείται ως παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μία μορφή διάκρισης κατά των γυναικών και σημαίνει όλες τις πράξεις μίας βίας βασιζόμενης

⁷ Declaration of Basic Principles of Justice for Victim of Crime and Abuse of Power (1985).

στο φύλο οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα ή ενδέχεται να έχουν ως αποτέλεσμα, φυσική, σεξουαλική, ψυχολογική ή οικονομική βλάβη ή πόνο για τις γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων των απειλών τέλεσης τοιούτων πράξεων, τον εξαναγκασμό ή την αυθαίρετη αποστέρηση της ελευθερίας, είτε αυτή συμβαίνει στο δημόσιο ή τον ιδιωτικό βίο.

Εκείνο που αξίζει βέβαια να αναφερθεί είναι το γεγονός ότι η διεθνής κοινότητα αναγνωρίζει πλέον ως ανεξάρτητα και αυτοτελή τα ποινικά αδικήματα της ενδοοικογενειακής βίας και της έμφυλης βίας.

Συγκεκριμένα η «έμφυλη βία» ορίζεται ως:-

" η παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μια μορφή διάκρισης κατά των γυναικών και σημαίνει όλες τις πράξεις μιας βίας βασιζόμενη στο φύλο, οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα ή ενδέχεται να έχουν ως αποτέλεσμα φυσική, σεξουαλική, ψυχολογική ή οικονομική βλάβη ή πόνο για τις γυναίκες συμπεριλαμβανομένων των απειλών, τέλεσης πράξεων, τον εξαναγκασμό, την αυθαιρεσία,, την στέρηση της ελευθερίας είτε επί του δημόσιου είτε ιδιωτικού βίου".⁸

Ενώ ενδοοικογενειακής βίας σημαίνει:- " Όλες τις πράξεις φυσικής, σεξουαλικής, ψυχολογικής ή οικονομικής βίας οι οποίες συμβαίνουν εντός της οικογένειας ή οικογενειακής μονάδας ή μεταξύ πρώην ή νυν συζύγων ή συντρόφων, ανεξάρτητα ή όχι του κατά πόσο ο δράστης μοιράζεται ή έχει μοιρασθεί την ίδια κατοικία με το θύμα." ⁹

⁸ Σύμβαση Κωνσταντινούπολης, για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας άρθρο 3(α)

⁹ Σύμβαση Κωνσταντινούπολης, για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας άρθρο 3(β)

Ερχόμενη στην ευρωπαϊκή ήπειρο, συναντούμε για πρώτη φορά την απόφαση-πλαίσιο 2001/220/ΔΕΥ σχετικά με το καθεστώς των θυμάτων σε ποινικές διαδικασίες «θύμα» ορίζεται ως " το φυσικό πρόσωπο το οποίο υπέστη ζημία, συμπεριλαμβανομένης σωματικής ή ψυχικής βλάβης, συγκινησιακής δοκιμασίας ή οικονομικής απώλειας, που προκαλείται απευθείας από πράξεις ή παραλείψεις που παραβιάζουν την ποινική νομοθεσία ενός κράτους μέλους." ¹⁰

Πιο πρόσφατα, η ενωσιακή οδηγία 2012/29 ΕΕ και κατ επέκταση εναρμονιστική εθνική νομοθεσία αναγνωρίζει ως "θύμα" το φυσικό πρόσωπο το οποίο υπέστη ζημία, συμπεριλαμβανομένης της σωματικής, ψυχικής, συναισθηματικής ή οικονομικής, που προκλήθηκε απευθείας από αξιόποινη πράξη ¹¹ Εντός της έννοιας του "θύματος" αναγνωρίζονται και τα μέλη της οικογένειας του προσώπου ο θάνατος του οποίου προκλήθηκε απευθείας από αξιόποινη πράξη και τα οποία έχουν υπέστη ζημιά εξαιτίας του θανάτου του εν λόγω προσώπου. ¹²

Συγχρόνως, ως μέλη της οικογένειας ορίζονται ο σύζυγος ή τη σύζυγος, το πρόσωπο που ζει με το θύμα σε κοινό νοικοκυριό με στενή σχέση δέσμευσης σε σταθερή και συνεχή βάση, οι συγγενείς σε ευθεία γραμμή, τα αδέρφια και τα εξαρτώμενα από το θύμα πρόσωπα. ¹³

Από τους πιο πάνω ορισμούς καθίσταται φανερό ότι, το πεδίο ορισμού του θύματος στη οδηγία περιλαμβάνει παρά μόνο το απευθείας το θύμα που υπέστη ζημιά λόγω της αξιόποινης πράξης και τα μέλη της οικογένειας ενός ατόμου του οποίου όμως προκλήθηκε ο θάνατος από την αξιόποινη πράξη.

¹⁰ <https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/baa3e644-164a-444f-9006-1a50f10bddda>, 2001/220/ΔΕΥ: Απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 2001, σχετικά με το καθεστώς των θυμάτων σε ποινικές διαδικασίες

¹¹ ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας, Άρθρο 1(α)(i)

¹² ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας, – Άρθρο 1(α)(ii)

¹³ ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας, – Άρθρο 1(β)

Δεν ήταν λίγοι αυτοί που υποστήριξαν ότι ο ορισμός αυτός του θύματος που αφορά τα μέλη της οικογένειας είναι εξαιρετικά περιοριστικός. Λόγυ παραβλέπει το γεγονός ότι τα πλείστα θύματα εγκλήματος επιζούν από μια εγκληματική πράξη, που όμως έχουν τραυματιστεί τόσο σοβαρά είτε σωματικά είτε ψυχολογικά, είτε και υπό τις δυο μορφές ως επί το πλείστον, με αποτέλεσμα τα μέλη της οικογένειας τους χρειάζονται εμφανώς σημαντική υποστήριξη και βοήθεια εκ μέρους της πολιτείας.

Επομένως, είναι σημαντικό να αναγνωρίζονται ως θύματα και τα μέλη της οικογένειας του άμεσου θύματος ανεξαρτήτως επέλευσης θανάτου του αφού ο ρόλος τους είναι καταληκτικός στις πλείστες των περιπτώσεων στο ευρύτερο πλαίσιο της ποινικής δικαιοσύνης μιας και είναι τα μέλη της οικογένειας που θα βοηθήσουν το άμεσο θύμα να προβεί σε καταγγελία στις αρμόδιες αρχές, και στη συνέχεια να κινηθούν δικαστικώς και μετέπειτα στη στήριξη της συμμετοχής του στην ποινική δίκη. Πράγμα το οποίο επιφέρει ομολογουμένως και στα μέλη των οικογενειών τους ή και σε τρίτα άτομα την ευθύνη πάταξης του εγκλήματος αν επικουρικά.

Κατά διαστήματα είχαν γίνει διάφορες προσπάθειες - προτάσεις στο να προστεθεί ακόμη ένας συμπληρωματικός ορισμός ως της έννοιας του θύματος που να περιλαμβάνει το άτομο που έχει αναλάβει την επικουρία είτε είναι μέλος της οικογένειας είτε μισθωτός που αναγνωρίζεται από το νόμο ως κηδεμόνας που παρέχει φροντίδα σε ένα θύμα που χρειάζεται σημαντική βοήθεια και στήριξη.¹⁴

¹⁴ Kathleen WALKER SHAW - Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή Περιφερειών για την ενίσχυση των δικαιωμάτων των θυμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση» ημερ. 15.02.12, σημείο 4.3.1

Σε εθνικό επίπεδο, η πιο πάνω ενωσιακή οδηγία εναρμονίστηκε με το Εθνικό Νόμο 51(Ι)/2016 Περί της Θέσπισης Ελάχιστων Προτύπων σχετικά με τα Δικαιώματα, την Υποστήριξη και την Προστασία Θυμάτων της Εγκληματικότητας Νόμος του 2016.

Η έννοια του θύματος στην εν λόγω εθνική νομοθεσία αποδίδεται ως πιστή αντιγραφή της ενωσιακής οδηγίας, και ως εκ τούτου δεν κρίνεται αναγκαία να επαναληφτεί.

Άξιο προσοχής είναι το γεγονός ότι, ο κύριος νομοθέτης παρέλειψε να προβεί σε αναφορά του ορισμού των μελών της οικογενείας του θύματος στις ερμηνευτικές του διατάξεις που ενδεχομένως στο μέλλον να δημιουργήσει σοβαρά προβλήματα, ενώ ταυτόχρονα προσθέτει το ένα νέο ορισμό αυτό του «θύματος τρομοκρατίας» ως το πρόσωπο που έχει υποστεί επίθεση, της οποίας απώτερος σκοπός είναι να βλάψει την κοινωνία, πράγμα το οποίο απουσιάζει από την ενωσιακή οδηγία.¹⁵

Παρόμοια προσέγγιση ως προς το προσδιορισμό της έννοιας του θύματος συναντούμε στη εθνική νομοθεσία για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Εμπορίας και Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων. «Θύμα» κατά την κείμενη νομοθεσία αυτή σημαίνει το ενήλικο πρόσωπο ή το παιδί που υπέστη τη διαδικασία της εμπορίας, ή/και εκμετάλλευσης, άσχετα αν έχει υποστεί ζημιά από την τέλεση των αδικημάτων που περιλαμβάνονται στον παρόντα Νόμο, καθώς και το πρόσωπο που έχει υποστεί ζημιά συμπεριλαμβανομένης σωματικής και ψυχολογικής βλάβης ή οικονομικής απώλειας που προκαλείται απευθείας από τη διάπραξη των αδικημάτων που προβλέπονται στον παρόντα Νόμο.¹⁶

¹⁵ Περί της Θέσπισης Ελάχιστων Προτύπων σχετικά με τα Δικαιώματα, την Υποστήριξη και την Προστασία Θυμάτων της Εγκληματικότητας Νόμος του 2016 (51(Ι)/2016)

¹⁶ Περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Εμπορίας και Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Νόμος του 2014 (60(Ι)/2014), άρθρο 2.

Επίσης, σημαντική είναι η έννοια του θύματος ως αυτή διατυπώνεται στο εθνικό νόμο που αφορά τον Περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, της Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμος. Θύμα για σκοπούς του παρόντος νόμου ορίζεται παιδί σχετικά με το οποίο ξεκινά ή υπάρχει εν εξελίξει διαδικασία σε σχέση με οποιοδήποτε από τα αδικήματα τα οποία περιγράφονται στον παρόντα Νόμο.¹⁷ Λέξη-Κλειδί το παιδί που σημαίνει πρόσωπο ηλικίας κάτω των δεκαοκτώ (18) ετών.

1.2 Ιστορική Αναδρομή του Ρόλου του Θύματος Εγκλήματος στην Ποινική Δικαιοσύνη

Ομολογουμένως θα έλεγε κανείς ότι, η θυματολογία ως ανεξάρτητος επιστημολογικός κλάδος ενασχόλησης είναι σχετικά πρόσφατος, παρότι αν ανατρέξει κανείς πίσω στο μακρινό παρελθόν θα διαπιστώσει ότι υπάρχει μια πλούσια και σίγουρα ενδιαφέρουσα ιστορική εξέλιξη ως προς ρόλο και τη θέση του θύματος στην ποινική δικαιοσύνη.

Κατά την περίοδο της αρχαιότητας, η δίωξη ενός εγκλήματος ενέπιπτε στη σφαίρα του ιδιωτικού δικαίου, εννοώντας ότι την περίοδο αυτή επικρατούσε η ιδιωτική δίωξη των εγκλημάτων και η επιβολή ποινής γινόταν από το θύμα ή την οικογένεια του, υπό την μορφή της αυτοδικίας εξαιρουμένων των περιπτώσεων της προδοσίας και της ιεροσυλίας.¹⁸

Συνεπώς, το έγκλημα ήταν ζήτημα που αφορούσε κατά κύριο λόγο το δράστη και θύμα, με αποτέλεσμα να επικρατούν έντονα τα στοιχεία της εκδίκησης, της αυτοδικίας, της ανταπόδοσης του κακού, δίδοντας στο θύμα και στην οικογένεια του, ένα κατ'εξοχήν προβάδισμα έναντι του δράστη, καθιστώντας το ρόλο του στο σύστημα της ποινικής

¹⁷ Περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, της Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμος του 2014 (91(Ι)/2014), άρθρο 2.

¹⁸ Χ. Δημόπουλος, Εισαγωγή στη Θυματολογία, Αθήνα Νομική Βιβλιοθήκη (2006), σελ.2

δικαιοσύνης κατ'εξοχήν προνομιακό. Δεν ήταν λίγοι αυτοί που χαρακτήρισαν την χρονική αυτή περίοδο ως την "χρυσή εποχή του θύματος".¹⁹

Το κοινωνικό σύνολο δεν επιδείκνυε οποιοδήποτε ενδιαφέρον προς το πρόσωπο του δράστη ή τα στοιχεία του χαρακτήρα του, παρά μόνο στην πράξη καθ'αυτή και στο αποτέλεσμα που επέφερε. Η εκδίκηση και η βεντέτα εναντίον του δράστη και των συγγενών του ήταν μέρος της νομοθεσίας. Η ποινή ως αντίδραση του πληρωμένου κοινωνικού συνόλου είναι άγνωστη έννοια. Η ποινική δίωξη ήταν υπόθεση και ευθύνη αποκλειστικά του ζημιωθέντος και των μελών της οικογένειάς του.²⁰

Επομένως, την περίοδο εκείνη αντιλαμβανόμαστε ότι, δεν υπήρχε οποιοδήποτε κρατικό σύστημα, που να προστατεύει τα θύματα, και πόσο μάλλον δε τα όποια δικαιώματά τους. Έννοιες όπως προσβολή, ανταπόδοση, συνδιαλλαγή, αποζημίωση ήταν καθαρές αξιώσεις που αφορούσαν το θύμα.

Με βάση τα πιο πάνω αντιλαμβάνεται κανείς ότι, η ενεργή ανάμειξη των θυμάτων και των οικογενειών τους στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης επέφερε ένα επαναλαμβανόμενο κύκλο εκδίκησης και αντεκδίκησης, με καταστροφικές συνέπειες για ολόκληρη την κοινωνία, αφού δεν ήταν λίγες οικογένειες και κοινότητες που είχαν εξολοθρευτεί και αφανιστεί την περίοδο εκείνη προκαλώντας έντονο προβληματισμό στο κοινωνικό σύνολο.

Ο αντικειμενικός στόχος της Δικαιοσύνης κατά τα μεσαιωνικά χρόνια, δεν ήταν η επίτευξη της τιμωρίας των ενόχων, αλλά η αποκατάσταση της ειρήνης, μεταξύ των οικογενειών, ώστε να αποφευχθεί και να παραμεριστεί η ιδιωτική εκδίκηση το όσο το δυνατόν περισσότερο. Συνεπώς, κατά την χρονική περίοδο του Μεσαίωνα, αν και το θύμα παραμένει πρωταγωνιστής της ποινικής διαδικασίας, ωστόσο παρατηρείται μια σταδιακή αλλαγή του

¹⁹ Χ. Δημόπουλος, *Εισαγωγή στη Θυματολογία*, Αθήνα Νομική Βιβλιοθήκη (2006), σελ.2

²⁰ Χ. Δημόπουλος, *Εισαγωγή στη Θυματολογία*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη (2006), σελ.3

βασικού στόχου της ποινικής διαδικασίας, μιας και πλέον σκοπός δεν είναι η τιμωρία των ενοχών, αλλά η διατήρηση και η αποκατάσταση της κοινωνικής ειρήνης.²¹

Περί τα τέλη του Μεσαίωνα του 16^{ου} και 17^{ου} αιώνα τα πράγματα συνεχίζουν να αλλάζουν μορφή, μιας και το δίπολο 'δράστης - θύμα, μεταμορφώθηκε σε τρίπολο 'δράστης-μονάρχης-θύμα, και κάτω απ' αυτό το νέο σχήμα, το έγκλημα δε δημιουργεί πλέον υποχρεώσεις προς το θύμα, αλλά μετατίθεται το χρέος της ποινικής δίωξης, τιμωρίας και πάταξης της εγκληματικότητας στους άξιους του άρχοντα.-μονάρχη.²²

Έτσι, η ανάδειξη του ρόλου του μονάρχη επιφέρει τεράστια αλλαγή στη ποινική διαδικασία μιας και καθίσταται υπεύθυνος για την άσκηση και απονομή της διακαιούσης με σκοπό να εγγυηθεί τη διαφύλαξη της δημόσιας τάξης. Δημιουργούνται πλέον, νέα εγκλήματα, αλλά κυρίως ξεπηδά η έννοια του ανθρώπου εγκληματία. Το άτομο αυτό έχει τη μορφή ενός "θηρσκευτικού" παρεκκλίνοντα μέσα στα πλαίσια των θρησκευτικών μεταρρυθμίσεων και ενός οικονομικού παρεκκλίνοντα μέσα στα πλαίσια της ανάδειξης του καπιταλισμού που άρχισε να αναδύεται. Στη βάση των νέων αυτών δεδομένων, ο κατηγορούμενος βρίσκεται στο επίκεντρο της ποινικής διαδικασίας.²³

Τα θύματα αλλάζουν ρόλο και πλέον θεωρούνταν ως δημόσιοι εκπρόσωποι του μονάρχη, που καλούνταν να συνεισφέρουν στην αποκατάσταση της κοινωνικής ειρήνης και την αποφυγή του φαινομένου της αυτοδικίας.²⁴

Από τα παραπάνω συνάγεται εύλογα το συμπέρασμα ότι η ιδιωτική μορφή του Ποινικού Δικαίου αποδυναμώνεται και κατ' επέκταση τα δικαιώματα των θυμάτων, ενώ ταυτοχρόνως ενδυναμώνεται και ενισχύεται η επιβολή της δημόσιας και θεσμοθετημένης ποινής από την

²¹ Χ. Δημόπουλος, *Εισαγωγή στη Θυματολογία*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη (2006), σελ.6-7

²² Χ. Δημόπουλος, *Εισαγωγή στη Θυματολογία*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη (2006) σελ.6- 7

²³ Α. Μαγγανάς, *Το Εγκληματικό Φαινόμενο στην πράξη, Επανορθωτική δικαιοσύνη (restorative justice) ως μέσον επίτευξης της κοινωνικής ειρήνης*,(2004), Αθήνα Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.21

²⁴ M. Manikis, *Conceptualizing the Victim within Criminal Justice Processes in Common Law Tradition* (2011), page 3

κεντρική εξουσία. Ο θεσμός της Δικαιοσύνης ανάγεται ως υπέρτατη εξουσία που λειτουργεί αμερόληπτα και ανεξάρτητα και εγγυάται τη ορθή λειτουργία του κράτους δικαίου.

Στη σύγχρονη εποχή, η άσκηση της ποινικής δίωξης γίνεται αποκλειστικά από το κράτος. Το σκεπτικό της κρατικής δίωξης έγκειται στο γεγονός ότι το έγκλημα προσβάλλει το σύνολο της κοινωνίας, και ο δράστης θα πρέπει να τύχει της δημόσιας απαξίας. Τα αρμόδια κρατικά όργανα, αποφασίζουν για την έναρξη μιας ποινικής δίωξης, και όχι το φερόμενο θύμα, αφού πρωτίστως ελέγξουν αν συντρέχουν οι ουσιαστικές και τυπικές προϋποθέσεις που προνοεί η σχετική νομοθεσία.²⁵ Η συγκεκριμένη μορφή της κρατικής δίωξης επικρατεί μέχρι τις μέρες μας ανά το παγκόσμιο, μιας και είναι το μόνο σύστημα που ανταποκρίνεται στις σύγχρονες αντιλήψεις για το έγκλημα και την ποινή, αφού αντικατοπτρίζει την σπουδαιότητα της κοινωνικής προστασίας μέσα από την επιβολή κυρώσεων κάτι το οποίο σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να αναλάβει το θύμα.

Στην νεότερη εποχή, κατά τον 19^ο αιώνα, παρατηρείται η άνοδος μιας νέας επιστήμης, αυτή της εγκληματολογίας, όπου το επιστημονικό ενδιαφέρον στρέφεται στην προσωπικότητα και δράση του δράστη και στους παράγοντες διάπραξης του εγκλήματος.²⁶ Η γέννηση και ανάπτυξη της εγκληματικότητας ως επιστήμη σηματοδότησε την αρχή της ενασχόλησης με το θύμα εγκλήματος. Διάφοροι θεωρητικοί αναζήτησαν επιστάμενα το ρόλο του θύματος στην εγκληματογενετική διαδικασία, όσο και στην επανακοινωνικοποίηση του εγκληματία.

Η αδιαφορία του κοινωνικού συνόλου προς το πρόσωπο του θύματος μεταβάλλεται ξανά μετά τις αποκαλύψεις των φρικαλεοτήτων, και τις θηριωδίες που επήλθαν κατά τη διάρκεια του Β Παγκόσμιου Πολέμου. Αναδεικνύεται ως κυρίαρχη πια αξία η ανθρώπινη ύπαρξη η ίδια η ζωή, έπειτα από τα αναρίθμητα θύματα πολέμου. Με το τέλος του Β Παγκόσμιου

²⁵ Α.Γιόκαρης, Φ.Παζαρτζή, Εθνική και Διεθνής Ποινική Καταστολή Διεθνών Εγκλημάτων, Νομική Βιβλιοθήκη (2012), σελ. 5-7

²⁶ Χ. Δημόπουλος *Εισαγωγή στη Θυματολογία*, Νομική Βιβλιοθήκη (2006), σελ.9

Πόλεμου, το διεθνές παρασκήνιο άρχισε να αντιλαμβάνεται και να συνειδητοποιεί την έκταση του ρόλου του θύματος και τη σημασία του, όχι μόνο στη δίωξη αλλά επίσης στην πρόκληση και στην τέλεση του εγκλήματος καθώς επίσης και ως αυτοτελούς αντικειμένου προστασίας.²⁷

Περί τα μέσα του 20^{ου} αιώνα παρατηρείται μια στροφή στην εγκληματική θεωρία η οποία αλλάζει άποψη, θεωρώντας ότι το έγκλημα δεν είναι απλώς μια ανθρώπινη ενέργεια και ο εγκληματίας το υποκείμενο της αλλ' ένα γεγονός περισσότερο περίπλοκο και πολυσύνθετο. Είναι ένα περίτεχνο βιοτικό-κοινωνικό φαινόμενο, που κατά κανόνα έχει μορφή μιας διπολικής σχέσης, στην οποία συμμετέχουν περισσότερα άτομα με διαφορετικούς ρόλους το καθένα. Αν και η διάπραξη του εγκλήματος τελείται από τον εγκληματία, ο ρόλος του θύματος αποκτά ιδιαίτερη σημασία για την πρόκληση, τη τέλεση, τη δίωξη του εγκλήματος και ακόμη πολλές φορές για την πρόληψη του εγκλήματος ή το σωφρονισμό του εγκληματία ως θα αναλύσουμε παρακάτω. Ως εκ τούτου, οι δυο αυτοί πρωταγωνιστές, ο εγκληματίας και θύμα βρίσκονται αντιμέτωπα, στους δυο πόλους της βιοτικής σχέσης του εγκλήματος.²⁸

Ο σκοπός της σύγχρονης ποινικής δικαιοσύνης έχει προταθεί μεταξύ άλλων ως η πραγμάτωση του ουσιαστικού ποινικού δικαίου, η πραγμάτωση της κοινωνικής ειρήνης, ο συνδυασμός μεταξύ προστασίας έννομων αγαθών των κοινωνιών και του σεβασμού ατομικών δικαιωμάτων του κατηγορούμενου, η έκδοση δίκαιη απόφασης, η δικαιοκή ειρήνη, ή και συνδυαστικά ή έκδοση μιας απόφασης ουσιαστικώς ορθής με δικανική μορφή, που επιφέρει δικαιοκή ειρήνη.²⁹

²⁷ Σ.Αλεξιάδης, *Εγκληματολογία*, Εκδόσεις Σακκουλα (5^η έκδοση) (2011), σελ.277

²⁸ Σ.Αλεξιάδης, *Εγκληματολογία*, Εκδόσεις Σακκουλα (5^η έκδοση) (2011), σελ.277

²⁹ Β. Πετρόπουλος, *Τα δικονομικά δικαιώματα του θύματος αξιόποινων πράξεων*, με αναφορά στην οδηγία 2012/29 ΕΚ, σελ.661

Η μετεξέλιξη του ρόλου αυτού προκάλεσε και προκαλεί μέχρι και σήμερα ποικίλες αντιδράσεις ως προς τη προστασία των θυμάτων. Με την ανάπτυξη του ξεχωριστού κλάδου της θυματολογίας και των διαφόρων θυματολογικών κινημάτων, το θύμα αρχίζει να επανέρχεται στο νομικό προσκήνιο, και να ανακτά ορισμένα από τα αρχικά του δικαιώματα και προνόμια, αφού τα κινήματα αυτά δρουν ως μια ομπρέλα που περιλαμβάνει όλες τις μορφές θυματοποίησης ως μια κοινή φωνή διαμαρτυρίας των κοινωνικά καταπιεσμένων ομάδων που έχουν ως μοναδικό στόχο τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων των θυμάτων.³⁰

³⁰ Β. Αντινοπούλου, Μαγγανας, *Θυματολογία και όψεις Θυματοποίησης*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη (1996) σελ.22-23

Κεφάλαιο 2 - ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

2.1 Ιστορική Εξέλιξη της Προόσπισης των δικαιωμάτων των Θυμάτων Εγκλήματος στο Ενωσιακό Χώρο

Η δημοκρατία είναι η καρδιά του ενωσιακού συνταγματικού δικαίου και τα θεμελιώδη δικαιώματα η ψυχή του. Συνταγματικό δίκαιο χωρίς δεσμευτικό κατάλογο θεμελιωδών δικαιωμάτων είναι καλοκαίρι χωρίς ήλιο.³¹

Αναμφίβολα, με τη ισχύ της Συνθήκης της Λισαβόνας επέρχονται ριζικές αλλαγές στο πεδίο της προόσπισης των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο σύγχρονο ευρωπαϊκό χώρο. Η σημαντικότερη αλλαγή που επήλθε ήταν η ένταξη του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων ως πρωτογενής πηγή δικαίου της Ένωσης, καθώς επίσης και η ρητή αναγνώριση της δεσμευτικής ισχύος του, επιφέροντας νέες συντεταγμένες στο ευρωπαϊκό κατεστημένο για την προόσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.³²

Από νωρίς η Ένωση αναγνώρισε ότι, το έγκλημα παραβιάζει αφενός τα ατομικά δικαιώματα των εκάστοτε θυμάτων εγκλήματος, αλλά και ταυτοχρονως συνιστά ισχυρό πλήγμα στη δομή της ίδιας της κοινωνίας. Συνεπώς, τα θύματα εγκλήματος θα πρέπει να αναγνωρίζονται αλλά κυρίως να αντιμετωπίζονται με τον απαιτούμενο σεβασμό, ευαισθησία, συναίσθηση και επαγγελματισμό χωρίς ίχνος διακρίσεων λόγω φυλής, χρώματος, εθνοτικής καταγωγής ή κοινωνικής προέλευσης, γενετικών χαρακτηριστικών, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων,

³¹ Β.Τζεμος, *Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ*, Πρόλογος 1 έκδοσης (2008)

³² Α. Πλιτικός, *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Νομική Βιβλιοθήκη (2018), σελ.87

πολιτικών ή άλλων φρονημάτων, ιδιότητας μέλους εθνικής μειονότητας, περιουσιακής κατάστασης, αναπηρίας, ηλικίας φύλου ταυτότητας γενετήσιου προσανατολισμού.³³

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα ως ονομαζόταν τότε, ανέλαβε δέσμευση για την προστασία των θυμάτων εγκληματικότητας μέσω της θέσπισης ελάχιστων προτύπων, εκδίδοντας για πρώτη φορά την απόφαση - πλαίσιο 2001-220ΔΕΥ³⁴ στις 15.3.2001, σχετικά με το καθεστώς των θυμάτων σε ποινικές διαδικασίες.

Μια δεκαετία αργότερα, στο πλαίσιο του ευρύτερου ενωσιακού προγράμματος της Στοκχόλμης με στόχο "μια ανοικτή και ασφαλή Ευρώπη", η Επιτροπή και τα κράτη-μέλη κλήθηκε να εξετάσουν νέους τρόπους βελτίωσης της νομοθεσίας και των μέτρων πρακτικής υποστήριξης για την προστασία των θυμάτων, με ιδιαίτερη έμφαση την υποστήριξη και αναγνώριση όλων των θυμάτων κατά προτεραιότητα. Έτσι, το Συμβούλιο εξέδωσε το ψήφισμα της 10^{ης} Ιουνίου 2011,³⁵ σχετικά με το "Οδικό Χάρτη" για την ενίσχυση των δικαιωμάτων και την προστασία των θυμάτων, ιδίως σε ποινικές υποθέσεις "Οδικός Χάρτης Βουδαπέστης" ημερ.28.06.2011, όπου και καταγράφηκαν σειρά ενδεικτικών μέτρων που πρέπει να ληφθούν προς αυτή κατεύθυνση.

Χρόνος - Σταθμός αποτελεί το έτος 2012 για τα θύματα εγκλήματος, αφού η Ευρωπαϊκή Ένωση θεσπίζει την Οδηγία 2012/29/ΕΕ η οποία αποτέλεσε την σημαντικότερη και ισχύουσα νομοθετική πρωτοβουλία για την ολοκληρωμένη προάσπιση των δικαιωμάτων των θυμάτων εγκληματικότητας σε ενωσιακό επίπεδο. Η σπουδαιότητα της εν λόγω οδηγία έγκειται όμως και σε ένα ακόμη σημείο. Στο γεγονός ότι η εν λόγω οδηγία αποτέλεσε το

³³ ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας, προοίμιο παρ. 9.

³⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32001F0220,2001/220/ΔΕΥ>

Απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 2001, σχετικά με το καθεστώς των θυμάτων σε ποινικές διαδικασίες.

³⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32011G0628%2801%29>,

Ψήφισμα του Συμβουλίου, της 10ης Ιουνίου 2011, σχετικά με Οδικό χάρτη για την ενίσχυση των δικαιωμάτων και την προστασία των θυμάτων, ιδίως σε ποινικές διαδικασίες.

πρόδρομο μιας σειράς από εξειδικευμένες οδηγίες για τις οποίες θεσπίστηκαν επιμέρους δικαιώματα για κάποιες ειδικότερες κατηγορίες θυμάτων. Ενδεικτικά αναφέρω την Οδηγία 2011/36/ΕΕ³⁶ για την πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων για την προστασία θυμάτων, Οδηγία 2011/93/ΕΕ,³⁷ για την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, κ.α.

Παρά την παρέλευση σχεδόν δέκα ετών από την θέσπιση της οδηγίας 2012/29 ΕΕ εντούτοις, τα τελευταία δυο χρόνια, παραμένει στο επίκεντρο ενδιαφέροντος όσο ποτέ άλλοτε θα μπορούσε κάνεις να πει μιας και οι καταγγελίες των θυμάτων εγκλήματος έχουν εκτοξευτεί κατακόρυφα.

2.2 Οδηγία 2012/12/ΕΚ Τα ελάχιστα Δικαιώματα των Θυμάτων Εγκλήματος στη Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Πραγματικότητα

Στόχος της εν λόγω οδηγίας είναι να εξασφαλίσει ότι τα θύματα εγκληματικότητας θα τύχουν δέουσας ενημέρωσης, πληροφόρησης, υποστήριξης και προστασίας και είναι ικανά να συμμετάσχουν στην ποινική διαδικασία.. Η εν λόγω οδηγία απαριθμεί ένα σύνολο ελάχιστων δικαιωμάτων για τα θύματα εγκλήματος και αντίστοιχες υποχρεώσεις για τα κράτη-μέλη.

Στα πλαίσια αυτής της παρούσας θεματικής ενότητας θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε την Οδηγία 2012/29 ΕΕ ανά δικαίωμα, εξέτασης των προβλέψεών της, ώστε να μπορέσουμε να αντιληφτούμε, και να κατανοήσουμε σε όσο το δυνατό μεγαλύτερο βαθμό το ουσιαστικό περιεχόμενο των δικαιωμάτων των θυμάτων εγκλήματος.

³⁶ ΟΔΗΓΙΑ 2011/36/ΕΕ για την πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων για την προστασία θυμάτων.

³⁷ ΟΔΗΓΙΑ 2011/93/ΕΕ, για την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών

2.2.1 Δικαιώματα Παροχής Πληροφοριών και Ενημέρωσης

Αναμφίβολα, η έγκαιρη παροχή έγκυρων πληροφοριών σχετικά με τα δικαιώματα των θυμάτων που απαιτείται δυνάμει των προνοιών της εν λόγω οδηγίας είναι καθοριστικής σημασίας, μιας και δίνεται η δυνατότητα στα θύματα να κάνουν σωστή χρήση των ουσιαστικών δικαιωμάτων τους, καθώς επίσης τα παραπέμπει στις κατάλληλες υπηρεσίες υποστήριξης.³⁸ Απεναντίας, η έλλειψη επαρκούς πληροφόρησης δεν αποτελεί μόνο ένα σοβαρό εμπόδιο στην ενάσκηση των δικαιωμάτων τους, αλλά επίσης έχει καταδειχτεί ότι αποτελεί βασική αιτία δυσαρέσκειας όσο αφορά τις ποινικές διαδικασίες, καθώς επίσης αποθαρρυντικό στοιχείο συμμετοχής των θυμάτων στην ποινική δίκη.

Ως εκ τούτου, τα μέτρα που στοχεύουν στην ενημέρωση και κατ'επέκταση στην ευαισθητοποίηση των θυμάτων σχετικά με τα δικαιώματα τους είναι εξίσου σημαντική και καθοριστική για την διασφάλιση των ουσιαστικών δικαιωμάτων των θυμάτων.

Επομένως, τα θύματα δικαιούνται να έχουν πρόσβαση στις πληροφορίες που χρειάζονται για να μπορέσουν να ασκήσουν τα δικαιώματα τους, και να αναζητήσουν όλες τις διαθέσιμες για αυτούς υπηρεσίες και τους πόρους υποστήριξης. Θα πρέπει να μπορούν να λαμβάνουν πληροφορίες αναφορικά με τα δικαιώματα τους, τις διαθέσιμες κρατικές και μη υπηρεσίες υποστήριξης, τους τρόπους επικοινωνίας με τις αρμόδιες αρχές, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα

³⁸ ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας, προοίμιο, παρ.26

2.2.2 Δικαίωμα των θυμάτων να κατανοούν και να γίνονται κατανοητά

Το πρώτο δικαίωμα που συνάντα κανείς στην εν λόγω κοινοτική οδηγία είναι αυτό της αμοιβαίας κατανόησης. Το δικαίωμα των θυμάτων να κατανοούν και να γίνονται κατανοητά είναι ζωτικής σημασίας για την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης.

Ο ευρωπαϊός νομοθέτης επιβάλλει στα κράτη-μέλη να λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα και αναγκαία μέτρα, ούτως ώστε να μπορούν να κατανοούν και να γίνονται κατανοητά τα θύματα, από την πρώτη κιόλας επαφή, αλλά και σε κάθε περαιτέρω αναγκαία επικοινωνία τους με κάθε άλλη αρμόδια αρχή στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας, και ταυτόχρονα να κατανοούν τις πληροφορίες που παρέχονται από τις αρχές.³⁹

Ειδικότερα, τα κράτη-μέλη στα πλαίσια της όσο το δυνατό καλύτερης κατανόησης οφείλουν να μεριμνούν, ώστε κατά την επικοινωνία με τα θύματα να χρησιμοποιείται γλώσσα απλή και κατανοητή προς αυτά είτε σε προφορική είτε γραπτή μορφή. Στις επικοινωνίες πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα προσωπικά χαρακτηριστικά εκάστου θύματος, συμπεριλαμβανομένου τυχόν θεμάτων αναπηρίας, νοητικής στέρησης ή οποια άλλα τυχόν θέματα που δύνανται να θίγουν την ικανότητα τους να κατανοούν ή να γίνονται κατανοητά.⁴⁰

Μάλιστα, τα κράτη-μέλη, θα πρέπει να επιτρέπουν στα θύματα να μπορούν να συνοδεύονται από πρόσωπο της δικής τους επιλογής από την πρώτη επαφή με την αρμόδια αρχή, εξαιτίας του αντίκτυπου του εγκλήματος στη ζωή τους, και ως εκ τούτου το θύμα χρειάζεται την απαιτούμενη βοήθεια και στήριξη, για να μπορέσει να κατανοήσει ή για να γίνει κατανοητό,

³⁹ ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας, άρθρο 3(1).

⁴⁰ ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας, άρθρο 3(2).

εκτός αν αυτό αντιβαίνει στα συμφέροντα του θύματος ή εκτός αν βλάπτει την πορεία της διαδικασίας.⁴¹

2.2.3 Δικαίωμα Διερμηνείας και Μετάφρασης

Σε άμεση σύνδεση και συνάρτηση του δικαιώματος κατανόησης είναι και το δικαίωμα των θυμάτων για διερμηνεία και μετάφραση σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας. Τα δικαιώματα δωρεάν διερμηνείας και μετάφρασης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών ανήκουν στα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και έχουν ιδιαίτερη σημασία.

Κατ' αρχήν, το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης συνδέεται με το πρωταρχικό δικαίωμα ακρόασης. Το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης δεν αποτελεί μονάχα δικαίωμα υπεράσπισης αλλά συνιστά και ένα ουσιώδες προαπαιτούμενο για την ορθή απονομή της δικαιοσύνης.⁴² Το τελευταίο, αποτελεί κεφαλαιώδους σημασίας που απορρέει από την αναγνώριση του θύματος ως ορθολογικού όντος.⁴³ Η δε απουσία του δικαιώματος αυτού συνεπάγει άρνηση των διωκτικών αρχών και κατ' επέκταση των δικαστηρίων να αναγνωρίσουν τα θύματα ως συμμετέχοντες στην ποινική διαδικασία.

Επομένως, η συμμετοχή του θύματος στην ποινική διαδικασία, προϋποθέτει αφενός ότι το θύμα αντιλαμβάνεται τη διαδικασία, και αφετέρου ότι γίνεται κατανοητό από τους υπολοίπους παράγοντες. Ως προς την κατανόηση του δικαιώματος της συμμετοχής του θύματος στην ποινική δίκη θα αναλυθεί εκτενώς στο επόμενο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας με τίτλο το "*Ο ρόλος του Θύματος στην Ποινική δίκη.*"

⁴¹ ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας, άρθρο 3(3).

⁴² Trechsel, *Human Rights In Criminal Proceedings*, Oxford University Press,(2005), pag.328

⁴³ Summers, *Fair Trial* HartPub (2007), page. 19

Κατά συνέπεια, τα κράτη-μέλη οφείλουν να εξασφαλίζουν ότι τα θύματα που δεν κατανοούν ή δεν ομιλούν τη γλώσσα της οικείας ποινικής διαδικασίας, και εφόσον το ζητήσουν, να τους παρέχεται διερμηνεία ανάλογα με το ρόλο τους την ποινική διαδικασία, δωρεάν τουλάχιστον κατά τη διάρκεια κάθε ουσιώδους εξέτασης στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας, ενώπιον των ανακριτικών αρχών, καθώς επίσης και σε τυχόν αναγκαίες διαδικασίες ασφαλιστικών μέτρων.⁴⁴

Αντίστοιχη είναι και η κατοχύρωση του δικαιώματος μετάφρασης ως αυτό διαλαμβάνεται στα πλαίσια της ίδιας οδηγίας που τονίζεται ότι τα κράτη – μέλη μεριμνούν, ώστε τα θύματα που δεν κατανοούν ή δεν ομιλούν τη γλώσσα της σχετικής ποινικής διαδικασίας να λαμβάνουν, σύμφωνα με το ρόλο τους στην ποινική διαδικασία στο οικείο συστημα ποινικής δικαιοσύνης μεταφράσεις των ουσιωδών πληροφοριών για την άσκηση των δικαιωμάτων τους κατά την ποινική διαδικασία σε γλώσσα που κατανοούν, δωρεάν στο βαθμό που οι πληροφορίες αυτές τίθενται στη διάθεση των θυμάτων.⁴⁵

Αυτό σημαίνει ότι η μετάφραση τέτοιου είδους πληροφοριών, περιλαμβάνει τουλάχιστον κάθε απόφαση για την περίπτωση ποινικής διαδικασίας που αφορά αξιόποινη πράξη η οποία διεπράχθη εις βάρος τους και κατόπιν αιτήσεώς τους, τους λόγους ή σύντομη περίληψη των λόγων της εν λόγω απόφασης, εκτός αν πρόκειται για απόφαση ενόρκων ή απόφαση στην οποία οι λόγοι είναι εμπιστευτικοί, όπου οι λόγοι δεν παρέχονται βάσει του εθνικού δικαίου.

Ιδιαίτερη μνεία με ξεχωριστή νομοθετική διάταξη γίνεται εκ μέρους του ευρωπαϊού νομοθέτη ως προς το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης από το πρώτο κιόλας στάδιο της ποινικής διαδικασίας δηλ. από το στάδιο της καταγγελίας. Δυνάμει του άρθρου 5(2) της οδηγίας τα θύματα που επιθυμούν να καταγγείλουν αξιόποινη πράξη και δεν κατανοούν ή

⁴⁴ ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας, άρθρο 7(1).

⁴⁵ ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας, άρθρο 7(3).

δεν ομιλούν τη γλώσσα της αρμόδιας αρχής να είναι σε θέση να υποβάλλουν την καταγγελία σε γλώσσα την οποία κατανοούν ή να λαμβάνουν την αναγκαία γλωσσική βοήθεια.⁴⁶

Με βάση την παραπάνω διερεύνηση οδηγείται κάποιος σε ένα πρώτο συμπέρασμα ότι το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης, δεν αποτελεί πλέον αποκλειστικό δικαίωμα μόνο του δράστη – κατηγορουμένου, αλλά συνιστά και ένα ουσιώδες δικαίωμα για το παραπονούμενο θύμα για την ορθή απονομή της δικαιοσύνης. Ένα δεύτερο εξίσου σημαντικό εύρημα που προκύπτει από τις διατάξεις του άρθρου 7(1) και (3) είναι ότι η παροχή διερμηνείας και μετάφρασης θα πρέπει να παρέχεται στα θύματα δωρεάν χωρίς οποιαδήποτε επιβάρυνση τους προς ενάσκηση των δικαιωμάτων τους αυτών.

Η σημασία της παροχής δωρεάν διερμηνείας και μετάφρασης έγκειται στο γεγονός ότι τα εν λόγω δικαιώματα έχουν άμεση συνάρτηση με το δικαίωμα της διασφάλιση της δικαιοσύνης της διαδικασίας γενικότερα. Αν το θύμα υπό το φόβο των οικονομικών επιπτώσεων δεν ζητούσε ή δεν δεχόταν την παρουσία διερμηνέα στις πλείστες των περιπτώσεων δεν θα ξεκινούσε καμία ποινική έρευνα, καμία ποινική δίωξη, καμία καταδίκη, με τελικό αντίκτυπο τα εγκλήματα να παραμένουν ανεξιχνίαστα ή κλειδωμένα στα συρτάρια των αστυνομικών σταθμών.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφέρουμε, προτού προχωρήσουμε στην περαιτέρω ανάλυση μας, ότι η εν λόγω κοινοτική οδηγία εναρμονίστηκε στην κυπριακή έννομη τάξη μέσω της θέσπισης του Νόμου περί της Θέσπισης Ελάχιστων Προτύπων σχετικά με τα Δικαιώματα, την Υποστήριξη και την Προστασία Θυμάτων της Εγκληματικότητας Νόμος του 2016, 51(I)/2016).⁴⁷

⁴⁶ ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας, άρθρο 5(2).

⁴⁷ http://www.cylaw.org/nomoi/enop/Ind/2016_1_51/section-sc8f7e9b1a-04be-4952-b885-c9d905c3476e.html, Ο περί της Θέσπισης Ελάχιστων Προτύπων σχετικά με τα Δικαιώματα, την Υποστήριξη και την Προστασία Θυμάτων της Εγκληματικότητας Νόμος του 2016 (51(I)/2016)

2.2.4 Δικαίωμα λήψης πληροφοριών από την πρώτη επαφή με την εμπλεκόμενη υπηρεσία

Σε άμεση συνάρτηση με το πρώτο δικαίωμα της κατανόησης των θυμάτων ως επεξηγήθηκε αμέσως προηγουμένως, το αμέσως επόμενο δικαίωμα είναι αυτό της λήψης πληροφοριών από την πρώτη κιόλας επαφή με την εμπλεκόμενη υπηρεσία.

Συνεπώς, κάθε εμπλεκόμενη υπηρεσία, κατά την πρώτη κιόλας επαφή με το θύμα θα πρέπει να παρέχει χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση, και πάντοτε σε γλώσσα που το θύμα κατανοεί επαρκώς, συμπεριλαμβανομένης της μορφής Braille, και της νοηματικής γλώσσας, τις ακόλουθες πληροφορίες:⁴⁸

(α) το είδος της υποστήριξης που μπορούν να λάβουν και από ποιον, συμπεριλαμβανομένων, κατά περίπτωση, βασικών πληροφοριών σχετικά με την πρόσβαση σε ιατρική περίθαλψη, οποιαδήποτε ειδική υποστήριξη, συμπεριλαμβανομένης της ψυχολογικής βοήθειας, και εναλλακτική στέγαση· (β) οι διαδικασίες για την καταγγελία αξιόποινης πράξης και ο ρόλος τους στο πλαίσιο των διαδικασιών αυτών· (γ) ο τρόπος και οι όροι παροχής προστασίας, συμπεριλαμβανομένων των μέτρων προστασίας· (δ) ο τρόπος και οι όροι παροχής νομικών συμβουλών, νομικής συνδρομής και οποιουδήποτε άλλου είδους συμβουλών· (ε) ο τρόπος και οι όροι υπό τους οποίους μπορούν να λάβουν αποζημίωση· (στ) ο τρόπος και οι όροι υπό τους οποίους δικαιούνται υπηρεσίες διερμηνείας και μετάφρασης· (ζ) εάν κατοικούν σε κράτος μέλος διαφορετικό εκείνου της τέλεσης της αξιόποινης πράξης, τυχόν ειδικά μέτρα, διαδικασίες ή ρυθμίσεις που υπάρχουν στη διάθεσή τους για την προστασία των συμφερόντων τους στο κράτος μέλος στο οποίο γίνεται η πρώτη επαφή με την αρμόδια αρχή· (η) οι διαθέσιμες διαδικασίες υποβολής καταγγελιών σε περίπτωση που τα δικαιώματά τους

⁴⁸ Περί Θέσπισης Ελάχιστων Προτύπων σχετικά με τα Δικαιώματα, την Υποστήριξη και την Προστασία Θυμάτων της Εγκληματικότητας Νόμος του 2016 (51(Ι)/2016), άρθρο 6.

δε γίνονται σεβαστά από την αρμόδια αρχή· (0) τα στοιχεία επαφής για λόγους επικοινωνίας σχετικά με την υπόθεσή τους· (1) οι διαθέσιμες υπηρεσίες αποκαταστατικής δικαιοσύνης· ια) ο τρόπος και οι όροι επιστροφής των εξόδων της συμμετοχής τους στην ποινική διαδικασία.⁴⁹

Με βάση τα πιο πάνω προκύπτει το συμπέρασμα ότι, κάθε εμπλεκόμενη υπηρεσία έχει πλέον θεσμοθετημένη υποχρέωση να παράσχει στα θύματα όλες τις πιο πάνω βασικές πληροφορίες τις οποίες αναφέρονται ρητά στο άρθρο 4 της οδηγίας 2012/29 ΕΕ και το αντίστοιχο άρθρο 6 του κυπριακού νόμου.

Είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζει κανείς λοιπόν, που μπορεί να βρει αυτές τις πληροφορίες, οι οποίες θα πρέπει να είναι εύκολα προσβάσιμες στο κοινό, και ειδικότερα στις περιπτώσεις που υπάρχει πιθανότητα εγκλήματος διασυνοριακού χαρακτήρα. Η κας Kathleen WALKER SHAW στη γνωμοδότηση της υπέδειξε ότι οι εν λόγω πληροφορίες θα πρέπει να είναι εύκολα διαθέσιμες γραπτώς σε αστυνομικά τμήματα, προξενεία, πρεσβείες, ακόμη και σε νοσοκομεία.. Πρόσθετα, εισηγήθηκε όπως οι εν λόγω πληροφορίες θα πρέπει να υπάρχουν στα διάφορα ταξιδιωτικά έγγραφα των τουριστικών εταιρειών και αεροπορικών εταιριών.⁵⁰

2.2.5 Υπηρεσίες Προσχής Υποστήριξης

Αναμφισβήτητα, οι εγκληματικές ενέργειες αποτελούν σοβαρή παραβίαση των θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων των θυμάτων, και ως εκ τούτου το ποινικό δίκαιο και η ποινική δικαιοσύνη γενικότερα θα πρέπει να αποβλέπει αφενός στην πάταξη του εγκλήματος, και αφετέρου στην προστασία και διαφύλαξη των δικαιωμάτων των θυμάτων.

Είναι κοινά παραδεκτό το γεγονός ότι, τα θύματα εγκλήματος έχουν δικαίωμα να τους προσφέρεται η απαραίτητη υποστήριξη και πρόσβαση στη δικαιοσύνη, αλλά η

⁴⁹ ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας, άρθρο 4(1).

⁵⁰ Kathleen WALKER SHAW, Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή Περιφερειών για την ενίσχυση των δικαιωμάτων των θυμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση», ημερ. 15.2.12, σημείο 4.4.2

αποτελεσματικότητα της πρόσβασης στη δικαιοσύνη στη πράξη βασίζεται στη διαθεσιμότητα υπηρεσιών υποστήριξης των θυμάτων. Οι αποτελεσματικές υπηρεσίες υποστήριξης αποτελούν επομένως, μέσο καθοριστικής σημασίας προκειμένου να γίνει πράξη, το δικαίωμα των θυμάτων για πρόσβαση στη δικαιοσύνη.

Συνεπώς, η υποστήριξη και ενθάρρυνση των θυμάτων είναι θεμελιώδους σημασίας για τη διασφάλιση της αποτελεσματικής τήρησης και εφαρμογής των ουσιαστικών δικαιωμάτων των θυμάτων.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση με τη θέσπιση της εν λόγω οδηγίας υποχρεώνει αφενός τα κράτη – μέλη να αναλάβουν δράση και να παρέχουν υπηρεσίες υποστήριξης, αφετέρου όμως δεν καθορίζει το τρόπο με το οποίο τα κράτη θα υλοποιήσουν στην πράξη τις υπηρεσίες αυτές.

Είναι γεγονός όμως ότι στην εν λόγω οδηγία καθορίζονται αρκετοί νέοι στόχοι που αποβλέπουν μεταξύ άλλων στη διασφάλιση ύπαρξης αποτελεσματικών και προσβάσεων υπηρεσιών υποστήριξης των θυμάτων. Πλέον καθιερώνονται καινούργια δικαιώματα για τα θύματα εγκληματικότητας, σε μια σειρά από διατάξεις που μέχρι πρότινος δηλ. πριν τη θέσπιση της εν λόγω οδηγίας ήταν προαιρετικές, ενώ πλέον μιλούμε για υποχρεωτικές διατάξεις.

Εκείνο που περισσότερο κρίνεται σκόπιμο να επισημανθεί είναι ότι οι υπηρεσίες υποστήριξης των θυμάτων τίθενται πλέον στη πρώτη γραμμή του συστήματος, και αναγνωρίζονται ως ο κεντρικός φορέας ως προς την στήριξη και υποστήριξη των θυμάτων, ώστε τα τελευταία να μπορούν ευκολότερα να ασκούν τα δικαιώματά τους. Αποτελεί γεγονός όμως, ότι οι υπηρεσίες υποστήριξης εξελίχθηκαν διαφορετικά στα 28 κράτη – μέλη εντός της ευρωπαϊκής επικράτειας, με αποτέλεσμα η διαφορετική προσέγγιση των δικαιωμάτων υποστήριξης να αποτελούν πρόκληση για ολόκληρη Ευρωπαϊκή Ένωση.

Προκειμένου λοιπόν, να ενθαρρυνθεί και να διευκολυνθεί η υποβολή καταγγελίας εγκλημάτων, για να μπορέσουν τα θύματα να σπάσουν το κύκλο της επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης, είναι αναγκαίο τα θύματα να έχουν στη διάθεση τους αξιόπιστες υπηρεσίες υποστήριξης, οι οποίες να είναι διαθετιμένες να απαντούν στις καταγγελίες τους με σεβασμό, ευαισθησία, επαγγελματισμό και χωρίς οποιεσδήποτε μορφής διάκρισης.⁵¹

Μια σημαντική διευκρίνιση επί του σημείου αυτού είναι ότι, οι επαγγελματίες οι οποίοι δέχονται τις καταγγελίες θα πρέπει να εκπαιδεύονται καταλλήλως για να διευκολύνουν την υποβολή καταγγελιών εγκλημάτων. Πρόσθετα, θα πρέπει να είναι δυνατή η χρήση τεχνολογίας για σκοπούς επικοινωνίας όπως ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, μαγνητοσκοπήσεις ή με οποιοδήποτε άλλο τρόπο.⁵²

Επομένως, οι εμπλεκόμενες φορείς θα πρέπει να διακατέχονται πάντοτε από την απαιτούμενη ευαισθησία, εχεμύθεια, αντικειμενικότητα, υπευθυνότητα, έμπρακτη βοήθεια και στήριξη των θυμάτων, ενώ πρέπει να επιδεικνύεται ο απαιτούμενος σεβασμός στις τραυματικές εμπειρίες των θυμάτων. Θα πρέπει να έχουν πάντοτε υπόψη τους οι εμπλεκόμενες υπηρεσίες ότι τα θύματα εγκλήματος, των οποίων η εμπιστοσύνη έχει χαθεί, θα πρέπει να κερδηθεί, ώστε να επιτευχθεί η αποτελεσματικότερη καταπολέμηση του εγκλήματος.

2.2.6 Δικαίωμα πρόσβασης σε υπηρεσίες υποστήριξης θυμάτων

Ως έχουμε εξετάσει προηγουμένως, με βάση το άρθρο 4 της οδηγίας τα θύματα δεν πρέπει να ενημερώνονται πλέον μόνο για το είδος των υπηρεσιών ή των οργανώσεων που μπορούν να απευθύνονται, απεναντίας μέσω των διατάξεων της παρούσας οδηγίας επιβάλλεται να

⁵¹ ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας Λιτ.σκ.63

⁵² ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας Σκε.63

παραπέμπονται απευθείας στις αρμόδιες αρχές υποστήριξης από τα αρχικά στάδια της διαδικασίας.

Σημαντικές είναι οι πρόνοιες υποστήριξης ως αυτές διαλαμβάνονται στο άρθρο 8 της παρούσας οδηγίας, που υποχρεώνουν τα κράτη-μέλη να μεριμνούν, ώστε τα θύματα ανάλογα με τις ανάγκες τους, να έχουν πρόσβαση σε δωρεάν εμπιστευτικές υπηρεσίες, οι οποίες ενεργούν προς το συμφέρον των θυμάτων πριν, κατά, και για εύλογο χρονικό διάστημα μετά την ποινική διαδικασία. Μάλιστα, το δικαίωμα υποστήριξης επεκτείνεται και στα μέλη της οικογένειες τους αναλόγως με τις ανάγκες και τη βαρύτητα της βλάβης που υφίσταται κάθε φορά ανάλογα με την αξιόποινη πράξη που διαπράχτηκε εις βάρος του θύματος.⁵³

Ορίζεται ρητά ότι η πρόσβαση σε υπηρεσίες υποστήριξης θυμάτων θα πρέπει να παρέχονται στο θύμα, ανεξαρτήτως αν αποφασίζει υποβάλλει επίσημη καταγγελία στις αστυνομικές αρχές ή αν απαγγελθούν κατηγορίες, αν και γενικώς εξυπακούεται ότι οι αρμόδιες αρχές οφείλουν να ενθαρρύνουν την υποβολή καταγγελίας.⁵⁴

Άκρως ανησυχητικά ήταν τα πορίσματα των ερευνών του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA) για τα έτη 2013-2014, τα οποία είχαν καταδείξει ότι το 50% θυμάτων εγκλήματος δεν προβαίνουν σε καταγγελία στις αρμόδιες αρχές. Μερικές εκ των βασικότερων αιτιών ήταν ότι τα θύματα δεν κατανοούν το συστημα υποβολής καταγγελιών και/ή την έγερση αξίωσης ή τα θύματα πιστεύουν ότι δεν θα επωφεληθούν σε κάτι αν προβούν σε κάποιου είδους καταγγελία, ή ακόμη χειρότερα ότι δεν πιστεύουν ότι οι αρμόδιες αρχές μπορούν να τους βοηθήσουν, ή να τους προστατέψουν και δεν θα τα υποστηρίξουν στο δικαστικό αγώνα τους, για απόδοση δικαιοσύνης.⁵⁵

⁵³ ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας, άρθρο 8

⁵⁴ ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας ρθρο 8(5) ΚΑΙ Αιτ. σκέψη 63 και 8 (5)

⁵⁵ Σελ.5 FRA

Ευνόητο είναι για την επίτευξη της αποτελεσματικής πρόσβασης στις υπηρεσίες υποστήριξης η κρατική οργάνωση πρέπει να είναι σχεδιασμένη, έτσι ώστε, να καλλιεργούνται και να αναπτύσσονται σχέσεις εμπιστοσύνης και εμπιστευτικότητας προς στα θύματα. Προκειμένου λοιπόν, να ενθαρρυνθεί και να διευκολυνθεί η υποβολή καταγγελιών εγκλημάτων και να μπορούν τα θύματα να σπάσουν το κύκλο της επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης είναι απαραίτητο τα θύματα να έχουν πρόσβαση σε αξιόπιστες υπηρεσίες υποστήριξης, και οι εκάστοτε αρμόδιες αρχές να είναι διαθετιμένες να απαντούν στα ζητήματα που προκύπτουν πάντοτε με σεβασμό, ευαισθησία, επαγγελματισμό, και χωρίς διακρίσεις.⁵⁶

Συνεχίζοντας, θα πρέπει να μνημονευθεί ότι όσο αφορά τη θέσπιση και τη ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος υπηρεσιών υποστήριξης των θυμάτων, ο Ευρωπαίος Νομοθέτης επαφειει στη διακριτική ευχέρεια των κρατών - μελών τη μορφή του οργανωτικού μοντέλου που θα επιλέξουν.⁵⁷ Επομένως, το υποστηρικτικό μοντέλο υπηρεσιών δύνανται να συγκροτείται, είτε με δημόσιες είτε μη κυβερνητικές οργανώσεις γνώστες σε όλους μας ΜΚΟ, και να οργανώνονται σε επαγγελματική βάση ή σε εθελοντική.

Ανεξαρτήτως, του επιλεγμένου μοντέλου υποστήριξης που τα κράτη – μέλη αποφάσισαν να εφαρμόσουν στην επικράτεια τους θα πρέπει να διασφαλίζουν ορισμένες βασικές λειτουργίες, συμπεριλαμβανομένου μεταξύ άλλων τη συνεργασία μεταξύ των υφιστάμενων υπηρεσιών κινήτρων για την ανάπτυξη υπηρεσιών που υστερούν, από τα πρότυπα για την παροχή υποστήριξης στα θύματα. Πρόσθετα, κάθε οργανωτική διαφοροποίηση υπηρεσιών υποστήριξης θυμάτων πρέπει να διέπεται από ανεξαρτησία, διαφάνεια και σαφώς αξιοπιστία. Είναι κοινώς παραδεκτό, ότι οι εν λόγω επαγγελματίες μπορούν να διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην πρόσβαση και στην παροχή υποστήριξης των θυμάτων.

⁵⁶ ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας, αιτ. σκέψη 63

⁵⁷ ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας Άρθρο 8(4)

2.2.7 Υποστήριξη από τις υπηρεσίες υποστήριξης θυμάτων

Με αφετηρία και δεδομένο το δικαίωμα πρόσβασης των θυμάτων στις υπηρεσίες υποστήριξης ως οι πρόνοιες του άρθρου 8, ο ευρωπαϊός νομοθέτης προχωρεί ένα βήμα παραπάνω και καταγράφει ότι οι υπηρεσίες υποστήριξης θα πρέπει να παρέχουν τουλάχιστον:-

(α) πληροφορίες, συμβουλές και υποστήριξη σχετικά με την άσκηση των δικαιωμάτων των θυμάτων, μεταξύ άλλων όσον αφορά την πρόσβαση σε εθνικά συστήματα αποζημίωσης για ζημίες από αξιόποινη πράξη και όσον αφορά τον ρόλο των θυμάτων στην ποινική διαδικασία, συμπεριλαμβανομένης της προετοιμασίας για συμμετοχή στη δίκη.⁵⁸

(β) πληροφορίες σχετικά με τις υπάρχουσες σχετικές υπηρεσίες ειδικής υποστήριξης ή άμεση παραπομπή σε αυτές.⁵⁹ Εκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία στην περίπτωση αυτή είναι ότι οι ειδικές ανάγκες πρέπει πρωτίστως να προσδιορίζονται μέσω επίτευξης ατομικής αξιολόγησης, και στη συνέχεια μέσω της εγκαθίδρυσης οργανώσεων ειδικής υποστήριξης εντός των οργανώσεων γενικής υποστήριξης, που θα παρέχουν στοχευμένη υποστήριξη σε συγκεκριμένες ομάδες.

Συγκεκριμένα, σε πρόσωπα που είναι εξαιρετικά ευάλωτα ή σε καταστάσεις κατά τις οποίες διατρέχουν υψηλό κίνδυνο βλάβης, όπως για παράδειγμα σε πρόσωπα κατά των οποίων ασκείται κατ'επανάληψη βία στο πλαίσιο στενών σχέσεων, τα θύματα βίας λόγω φύλου, ή πρόσωπα που έχουν πέσει θύματα άλλου είδους εγκλήματος σε κράτη-μέλη, θα πρέπει να παρέχεται ειδική υποστήριξη και νομική προστασία. Οι υπηρεσίες ειδικής υποστήριξης θα

⁵⁸ ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας, άρθρο 9(1)(α)

⁵⁹ ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας, άρθρο 9(1)(β)

πρέπει να βασίζονται σε ολοκληρωμένη και στοχευμένη προσέγγιση η οποία λαμβάνει υπόψη κυρίως τις ειδικές ανάγκες των θυμάτων, τη σοβαρότητα της βλάβης που υπέστηκαν λόγω της αξιόποινης πράξης καθώς επίσης τη σχέση ανάμεσα στα θύματα και τους δράστες.

Βασικό καθήκον και μέλημα των υπηρεσιών αυτών και του προσωπικού που το απαρτίζουν είναι η υποστήριξη των θυμάτων, ώστε να συνέλθει από τη βλάβη και το τραύμα το οποίο έχει υποστεί από τη τέλεση της αξιόποινης πράξης και να τις ξεπεράσει. Η υποστήριξη που θα πρέπει να παρέχεται από αυτές τις υπηρεσίες ειδικής υποστήριξης δύναται να περιλαμβάνει την παροχή προστασίας, ασφαλούς στέγης, άμεσης ιατρικής υποστήριξης, την παραπομπή σε ιατρική και ιατροδικαστική εξέταση για αποδεικτικά στοιχεία, παροχή βραχυπρόθεσμης και/ή μακροπρόθεσμης ψυχολογικής υποστήριξης, νομικών συμβουλών, πρόσβαση σε υπηρεσίες συνηγορίας και ειδικών υπηρεσιών για τα παιδιά.⁶⁰

Τα κράτη - μέλη οφείλουν να διενεργούν έγκαιρα ατομική αξιολόγηση των θυμάτων, με σκοπό τον προσδιορισμό των ειδικών αναγκών προστασίας τους, και για να αποφασίζεται σε ποιο βαθμό τα θύματα, θα μπορούσαν να επωφεληθούν από τα ειδικά μέτρα, ώστε να αποφευχθεί τυχόν δευτερογενής και επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση.⁶¹

γ) συναισθηματική και, εφόσον υπάρχει, ψυχολογική υποστήριξη·

δ) συμβουλές σχετικά με οικονομικά και πρακτικά θέματα που ανακύπτουν από το έγκλημα·

Άρα, οι υπηρεσίες υποστήριξης των θυμάτων πρέπει να οργανώνετε με τέτοιο τρόπο, ώστε τα θύματα να επωφελούνται από μια σχέση εμπιστοσύνης και να αποφεύγονται οι άσκοπες παραπομπές των θυμάτων από το ένα πάροχο υποστήριξης στο άλλο. Ως προς αυτό είναι

⁶⁰ ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας, παρ.38

⁶¹ ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας, άρθρο 22

σημαντικό τα θύματα να έχουν τη δυνατότητα να συνοδεύονται στις ποινικές διαδικασίες από το ίδιο πρόσωπο που τα υποστηρίζει πριν όσο και μετά το στάδιο της δίκης.⁶²

Ανακεφαλαιώνοντας, οι υπηρεσίες αυτές είτε ενσωματώνονται σε ευρύτερη δομή γενικής υποστήριξης, είτε θεωρούνται ως ξεχωριστές, εξατομικευμένες υπηρεσίες θα πρέπει να υιοθετηθεί μια προσέγγιση η οποία λαμβάνει υπόψη τις ειδικές ανάγκες των θυμάτων, τη σοβαρότητα της βλάβης που υπέστηκαν λόγω της αξιόποινης πράξης, καθώς και τη σχέση ανάμεσα στα θύματα τους δράστες και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Η παροχή βοήθειας από την κρατική πολιτεία προς τα θύματα θα μπορούσε κανείς να πει ότι θα πρέπει να εντάσσεται στο πλαίσιο δυο βασικών προτύπων. Πρώτον, το πρότυπο υπηρεσιών και υποστήριξης ως αυτά αναλύθηκαν εκτενώς πιο πάνω, και δεύτερον στο πρότυπο των δικαιωμάτων που αφορά στη θέσπιση συγκεκριμένων κανόνων δικαίου, που κατοχυρώνει τα δικαιώματα τους.

⁶² ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας, άρθρο 20 (γ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Η ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΤΟΥ ΘΥΜΑΤΟΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

3.1 Γενική Θεώρηση

Κατά γενική ομολογία των συγχρόνων θεωρητικών και εμπειρικών προσεγγίσεων αποτελεί δεδομένο ο περιορισμένος ρόλος των θυμάτων που αποφασίζουν να εμπλέκουν στους μηχανισμούς τους συστήματος απονομής της δικαιοσύνης.

Αν και τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρούνται αξιόλογες μεταρρυθμίσεις και βελτιώσεις, με απώτερο σκοπό και στόχο την καλύτερευση της θέσης των θυμάτων και την επαύξηση των δικαιωμάτων τους, παρόλα αυτά ο ρόλος παραμένει περιορισμένος από την εγγενής εξουσία του κράτους να παρεμβάλλεται μεταξύ θύματος – θύτη για το διαπραχθέν έγκλημα.. Δεν είναι λίγοι αυτοί που υποστηρίζουν ότι η κρατική παρέμβαση δεν επιφέρει την εξομάλυνση της σχέσης θύτη – θύματος, αντιθέτως επιδεινώνει την ήδη βεβαρυμμένη κατάσταση μεταξύ τους και δημιουργεί τις προϋποθέσεις για δραματοποίησης της επικείμενης σύγκρουσης συμφερόντων, και αυτό διότι δια μέσου του ποινικού δικαίου το πρόβλημα περιορίζεται στη δίκαιη απάντηση στο έγκλημα και τη τιμωρία του υπευθύνου.⁶³

Ασφαλώς, η απάντηση στο έγκλημα πρέπει πέραν από δίκαιη, θα πρέπει να είναι και χρήσιμη. Το δίκαιο διασφαλίζεται με την ύπαρξη ενός ανεξάρτητου, και έμπειρου κριτή που δεν είναι άλλος από το ποινικό δικαστή. Εύκολα αντιλαμβάνεται κανείς, την αναγκαιότητα της μεγάλης συμβολής του ποινικού δικαστή μας και ο χειρισμός τέτοιου είδους

⁶³ Διατριβή, Β.Βλάχου, Γυναίκα - Θύμα άσκησης σωματικής βίας και το σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών (2003), σελ.74

περιπτώσεων απαιτεί επαγγελματισμό, ουδετερότητα, και βαθιά γνώση δικαίου, που σαφώς δεν κατέχουν και δεν μπορούν να έχουν ποτέ τα θύματα.⁶⁴

Κατά κανόνα, κάθε θύμα επιβάλλεται να διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλο, στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας, το οποίο θα του παρέχεται το δικαίωμα συμμετοχής σε αυτήν. Η άσκηση συμμετοχικού δικαιώματος από το θύμα πλιν από το δίκαιο, καθίσταται και απαραίτητη, διότι είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την καθοριστική συμβολή του στη διευκόλυνση της εκάστοτε εγκληματικής συμπεριφοράς. Για το λόγο αυτό η σχέση μεταξύ θύματος και συστήματος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης είναι μια σχέση διαρκούς αλληλεπίδρασης. Η σχέση αυτή αλληλεπίδρασης προκύπτει αφενός διότι οι φορείς άσκησης του επίσημου κοινωνικού ελεγχου εξαρτώνται σε σημαντικό βαθμό από το θύμα, προκειμένου να αντλήσουν τις απαραίτητες πληροφορίες για τη διάπραξη του εγκλήματος, αφετέρου τα θύματα αναζητούν τη βοήθεια και την προστασία που χρειάζονται από τους εκπροσώπους της δικαιοσύνης.⁶⁵

Είναι γεγονός ότι, ο ρόλος των θυμάτων στο συστήματα της ποινικής δικαιοσύνης και η δυνατότητα τους να συμμετέχουν ενεργά στην ποινική διαδικασία ποικίλουν στα κράτη-μέλη της ευρωπαϊκής επικράτειας, αναλόγως του εθνικού συστήματος τους, και καθορίζονται βάσει ενός ή περισσοτέρων από τα ακόλουθα κριτήρια: εάν το εθνικό συστημα προβλέπει νομικό καθεστώς διαδίκου σε ποινική διαδικασία, εάν το θύμα υπέχει νομική υποχρέωση ή καλείται να συμμετάσχει ενεργά στην ποινική διαδικασία, επί παραδείγματι ως μάρτυρας ή /και αν το θύμα δικαιούται, δυνάμει του εθνικού δικαίου, να συμμετάσχει ενεργά στην

⁶⁴ Winfried Hasement , Η ποινική δικαιοσύνη προσανατολισμένη στο θύμα, Αρμενόπουλος (1999), τόμος 6, σελ.781-784

⁶⁵ Έ. Zieglhagen, Toward a theory of victim criminal justice system interactions, W.F McDonald ,Criminal Justice and the Victim (1976) ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας, άρθρο. 10.

ποινική και επιδιώκει την άσκηση του δικαιώματος του, όταν το εθνικό δίκαιο δεν προβλέπει ότι τα θύματα έχουν νομικο καθεστώς διαδίκου στην ποινική διαδικασία.⁶⁶

Άρα, βλέπουμε ότι υπάρχει μια ανομοιομορφία σε ολόκληρη την Ευρώπη ως προς το τρόπο με οποίο συμμετέχουν τα θύματα στη ποινική διαδικασία. Ο βαθμός συμμετοχής των θυμάτων εξαρτάται από το εθνικό δίκαιο της κάθε χώρας.

Προτού προχωρήσουμε και προσδιορίσουμε την επ ακριβώς θέση του θύματος στα πλαίσια της ποινικής δικαιοσύνης κρίνεται απαραίτητο να προσπαθήσουμε να ορίσουμε ακόμη μια πολύ σημαντική έννοια που δεν είναι άλλη από την έννοια της ποινικής δικαιοσύνης, ώστε να μπορέσουμε να οριοθετήσουμε καλύτερα τη θέση του θύματος στα πλαίσια της απονομής της ποινικής δικαιοσύνης.

Κατά το Δασκαλάκη ως ποινική δικαιοσύνη ορίζεται ως:- *" Το σύνολο της οργανωμένης κοινωνικής αντίδρασης κατά του εγκλήματος, η οποία έχει ανατεθεί σε όργανα πρόληψης, ανακάλυψης, δίωξης, ανάκρισης, απόφασης και εκτέλεσης της απόφασης."*⁶⁷

Σύμφωνα με τον ίδιο, ο κεντρικός πυρήνας του συστήματος απαρτίζεται αφενός από τα όργανα που ασκούν την ανακριτική, και τη δικαιοδοτική λειτουργία, και συνιστούν την ποινική δικαιοσύνη υπό την στενή έννοια και αφετέρου, από τα όργανα που είναι επιφορτισμένα με τη δίωξη δηλ. τους εισαγγελείς.⁶⁸

Για να μπορέσει να λειτουργήσει αποτελεσματικά η ποινική δικαιοσύνη, και να αποφεύγεται κάθε είδους ύβριση μεταχείριση των διάδικων μερών απαιτείται η τήρηση των δικονομικών κανόνων, γνωστή σε όλους μας Ποινική Δικονομία. Η τελευταία, θα μπορούσε κανείς να την ορίσει ως το σύνολο των κανόνων του δικαίου που καθορίζει, αφενός την αρμοδιότητα των

⁶⁶ ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας, αιτ.σκ.20.

⁶⁷ Η. Δασκαλάκης, *Η απονομή της Ποινικής Δικαιοσύνης στη Ελλάδα*, Εκδόσεις ΕΚΚΕ (1983), σελ.17

⁶⁸ Η. Δασκαλάκης, *Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης*, Εκδόσεις Αντ. Σακκουλα , Αθήνα – Κομοτηνή (1985) σελ.79-80

οργάνων της Πολιτείας (Αστυνομία, Εισαγγελία και των Δικαστηρίων) και αφετέρου, τη διαδικασία δράσης των οργάνων αυτών προκειμένου να βεβαιώσουν ή όχι την ενοχή του κατηγορούμενου, ώστε να επιβάλουν σε αυτόν την από το ουσιαστικό ποινικό δίκαιο την προβλεπόμενη ποινική κύρωση.⁶⁹

3.2 Ο ρόλος του θύματος στο στάδιο της καταγγελίας του εγκλήματος στην Αστυνομία

Κατά γενική ομολογία, το να βρει το θύμα το κουράγιο να καταγγείλει ένα έγκλημα δεν είναι καθόλου εύκολο ζήτημα. Όχι μόνο γιατί έχουν βιώσει το γεγονός το οποίο μπορεί να ήταν εξαιρετικά τραυματικό, αλλά και πιθανότατα να κληθούν να αποκαλύψουν ορισμένες ειδικότερες πτυχές της προσωπικής τους ζωής και ταυτότητας σε άγνωστα άτομα. Αυτή η ανεπιθύμητη έκθεση μπορεί να προκαλέσει στα θύματα το αίσθημα ότι δεν έχει τον έλεγχο της ζωής τους.⁷⁰

Επομένως, άκρως σημαντικός κρίνεται ο ρόλος του θύματος εγκλήματος στην ενεργοποίηση και λειτουργία ολόκληρου του ποινικού συστήματος δικαιοσύνης. Δεν θα ήταν υπερβολή αν λεγόταν ότι το θύμα αποτελεί το σπουδαιότερο παράγοντα στη διαδικασία της ποινικής εξέλιξης και προώθησης του εγκλήματος, μέσα στο ποινικό σύστημα. Δεν είναι λίγοι αυτοί που έδωσαν την προσωνυμία του φύλακα ολόκληρου του ποινικού συστήματος.

Οπωσδήποτε, η απόφαση-αντίδραση των θυμάτων να προβούν σε καταγγελία ενός εγκλήματος είναι καίριας σημασίας, μιας και μέσα από αυτή δύναται να χαρακτηριστεί ένα περιστατικό ως ποινικό αδίκημα, με επακόλουθο την ενεργοποίηση και λειτουργία ολόκληρου του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης. Είναι ευνόητο ότι δίχως τις δικές τους αναφορές, τα περισσότερα εγκλήματα δε θα έρχονταν ποτέ ενώπιον των διωκτικών αρχών,

⁶⁹ Α. Καρράς, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη (7 Έκδοση), Αθήνα, (2020), σελ.3.

⁷⁰ Εργασία με Θύματα Εγκλημάτων Μίσους κατά ΛΟΑΤ Ανθρώπων σελ.51

και κατ' επέκταση ούτε ενώπιον των δικαστηρίων, με αποτέλεσμα να καλύπτονται στο σκοτεινό κόσμο του εγκλήματος.⁷¹

Κατόπιν πανευρωπαϊκής έρευνας του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης διαπιστώθηκε ότι οι βασικότεροι λόγοι για τους οποίους τα θύματα δυσκολεύονται να προβούν σε καταγγελία είναι μεταξύ άλλων ο τρόμος και το μένος του δράστη, ο φόβος αντιποίνων, το αίσθημα αμφισβήτησης που θα βιώσουν, η έλλειψη πίστης ότι θα δικαιωθούν, ο φόβος για τις συνέπειες στην προσωπική/οικογενειακή και επαγγελματική τους ζωή, γενικότερα ο κοινωνικός αποκλεισμός και στιγματισμός που πιστεύουν ότι θα βιώσουν. Εκτός από τους πιο πάνω προσωπικούς λόγους, τα θύματα δύναται να αποτραπούν να προβούν σε καταγγελία λόγω αντικειμενικών δυσκολιών όπως για παράδειγμα η άγνοια των δικαιωμάτων τους, τα υψηλά δικαστικά έξοδα, η χρονοβόρα δικαστική διαδικασία, η ανασφάλεια της ποινικής δίκης.

Κατά κανόνα, η αστυνομία είναι ο πρώτος φορέας του επίσημου κρατικού ελεγχου στο οποίο απευθύνεται το θύμα μετά το έγκλημα, γνωστοποιώντας τις συνθήκες, τα πρόσωπα και γενικότερα όλα τα γεγονότα και στοιχεία που περιβάλλουν την υπόθεση. Σε αυτό το αρχικό στάδιο το θύμα απευθύνονται στον Αστυνομικό Σταθμό και υποβάλλει την καταγγελία του.

Η διερεύνηση της καταγγελίας εκκινά με την υποβολή παραπόνου και τη λήψη γραπτής κατάθεσης. Επαναλαμβάνουμε, ότι το θύμα ως έχουμε δει στη δεύτερη ενότητα δύναται να συνοδεύεται από πρόσωπο της δίκης του επιλογής.

Προτού προχωρήσουμε σε οποιαδήποτε περαιτέρω ανάλυση θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, πριν ξεκινήσει μια κατάθεση του εν δυνάμει θύματος θα πρέπει να δίνονται σαφείς και ακριβείς πληροφορίες σε σχέση με το σκοπό της διαδικασίας αλλά και τις συνέπειες της,

⁷¹ Greenberg , Wilson, Mills, *Victim Decision making An experimental approach* (1982), p. 73

καθώς επίσης και πληροφορίες για την προστασία που προσφέρετο από το κράτος αλλά και για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που έχουν τα θύματα καθ' όλην τη διάρκεια.

Στο αρχικό αυτό στάδιο της καταγγελίας, το θύμα την μόνη υποχρέωση που έχει είναι αυτή της ειλικρινούς κατάθεσης και αποκάλυψης της αλήθειας των γεγονότων που περιβάλλουν το διαπραχθέν έγκλημα. Έτσι, το θύμα καλείται να πληροφορήσει τις αρχές χωρίς να υπεκφεύγει των ερωτήσεων, και να απαντά σε όλες τις ερωτήσεις που του τίθενται, πάντα όμως με γνώμονα να μην θίγεται η προσωπικότητα και η αξιοπρέπεια του ανακρινόμενου θύματος. Για αυτό απαιτείται ειδική εκπαίδευση των κρατικών λειτουργών που συμμετέχουν σε ανακριτικές ενέργειες και η θεσμοθέτηση κατάλληλου νομικού πλαισίου για την συμμετοχή ειδικών επιστημών σε καταθέσεις θυμάτων αλλά και την εξ αποστάσεως εξέταση θυμάτων.

Συχνά τα θύματα τονίζεται ότι, μπορεί να είναι απρόθυμα να παράσχουν πληροφορίες λόγω φόβου προς τις αρχές ή τους ίδιους τους δράστες, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις, δεν θυμούνται όλες τις λεπτομέρειες ή την ακριβή σειρά των γεγονότων εξαιτίας προσωρινής απώλειας μνήμης λόγω του τραυματικού στρες που έχουν υποστεί. Σε αυτό το σημείο θα παίξουν σημαντικό ρόλο οι πληροφορίες των αρμόδιων λειτουργού Υποστήριξης Υπηρεσιών που καλούνται να στηρίζουν το θύμα ως αυτές αναλύθηκαν στην προηγούμενη ενότητα μας.

Μια σημαντική επισήμανση επί του σημείου αυτού, είναι ότι ο κατηγορούμενος έχει το κατοχυρωμένο και θεσμοθετημένο δικαίωμα της σιωπής. Με το δικαίωμα της σιωπής, στην πραγματικότητα ο κατηγορούμενος έχει τη δυνατότητα να μην απαντήσει και να αποφύγει οποιοσδήποτε ερωτήσεις που του απευθύνεται από τους ανακριτές χωρίς οποιοδήποτε αντίκτυπο ως προς το τεκμήριο αθωότητας του. Καθίσταται ευνόητο ότι η σιωπή του αυτή επιφέρει σημαντικές δυσκολίες και δυσχέρειες στο ανακριτικό έργο, επιφορτίζοντας μάλιστα με δυσανάλογες επιπτώσεις προς τα θύματα.

Η μαρτυρική κατάθεση του θύματος, έχει ιδιαίτερα βαρύνουσα σημασία για τις ακριτικές αρχές από τα πρώτα κιάλια στάδια για σκοπούς διακρίβωσης των συνθηκών τέλεσης του εγκλήματος από τις αστυνομικές αρχές.⁷² Προφανές είναι το γεγονός ότι το θύμα θα πρέπει να καταθέσει επί της αλήθειας των γεγονότων, διαφορετικά ενδέχεται να βρεθεί υπόλογο και αντιμέτωπο με την κατηγορία της ψευδορκίας και πρόκλησης σε ψευδορκία.

Επομένως, οι παραστάσεις του κοινού και η εμπιστοσύνη τους προς την αστυνομία είναι καθοριστικής σημασίας για την υποβολή της καταγγελίας. Τα θύματα για να μπορούν να προβαίνουν σε καταγγελίες εγκλημάτων θα πρέπει να γνωρίζουν και να νιώθουν ότι έχουν την απαιτούμενη υποστήριξη και την αναγκαία προστασία εκ μέρους των αστυνομικών αρχών. Η προάσπιση των δικαιωμάτων των θυμάτων άλλα και γενικότερα η προστασία των θυμάτων θα πρέπει να καταστεί προτεραιότητα όλων των αρμοδίων κρατικών φορέων.

Εκτός από τους πιο πάνω παράγοντες που δύναται να αποτρέψουν ένα θύμα από του να προβεί σε καταγγελία, υπάρχει ακόμη ένας σημαντικός παράγοντας που επιδρά αρνητικά ως προς την καταγγελία ενός εγκλήματος που δεν είναι άλλος από το φόβο αντιμετώπισης από την ίδια την αστυνομία αυτή τη φορά.

Ανησυχητικά ήταν τα αποτελέσματα από την ετησία έκθεση του Δικτύου για το έτος 2016 μιας και έχουν καταδείξει αισθητή μείωση των καταγγελιών των ΛΟΑΤΚΙ ατόμων, μιας και το βασικό εμπόδιο ήταν οι προηγούμενες δυσάρεστες εμπειρίες που είχαν βιώσει από την επαφή και τη στάση της ίδιας της αστυνομίας.

Η ελλιπής ανταπόκριση και η στάση της Αστυνομίας απέναντι στα ομοφοβικά και/ή τρανσοφοβικά περιστατικά γίνονται φανερά από τα παρακάτω αποσπάσματα από τις πραγματικές μαρτυρίες των θυμάτων.

⁷² Σ.Αλεξιάδης, Εγκληματολογία, Αθήνα -Θεσσαλονίκη (2011), σελ.286 -287.

[...] το θύμα περιγράφει ότι ενώ το περιστατικό βρισκόταν σε εξέλιξη, τηλεφώνησε δυο φορές στη Αστυνομία. Την πρώτη φορά είπε στους Αστυνομικούς τι συνέβη καλώντας τους να έρθουν άμεσα, αυτοί του έκλεισαν το τηλέφωνο λέγοντας του ειρωνευόμενοι ναι πετώντας θα έρθουμε, ενώ μετά από λίγα λεπτά ξανακαλώντας το θύμα στην Αστυνομία ο αστυνομικός που απάντησε του είπε με απαξιωτικό ύφος *Με έχεις πρήξει στα τηλέφωνα δεν θα ασχοληθούμε μαζί σου.*⁷³

Ενώ ένα δεύτερο πιο σημαντικό περιστατικό ήταν όταν το θύμα δέχτηκε λεκτική βία ενώπιον του αστυνομικού, οι οποίοι δεν αντέδρασαν.

[...] το θύμα δέχτηκε λεκτική επίθεση στην παρουσία των αστυνομικών οι οποίοι σύμφωνα με την μαρτυρία του θύματος δεν έκαναν απολύτως τίποτα για να σταματήσουν το δράστη. Το θύμα δήλωσε τη επιθυμία του να προσχωρήσει σε καταγγελία και ζήτησε να μεταβεί στο αστυνομικό σταθμό. Ενώ το θύμα έδινε κατάθεση στο αστυνομικό συνοδευμένο με το σύντροφο του, ο δικηγόρος του δράστη διέκοπτε αρκετές φορές την κατάθεση εισερχόμενος στο γραφείο που διεξαγόταν η κατάθεση απειλώντας τόσο το ίδιο όσο και το σύντροφο του, απειλώντας το να μην προσχωρήσει σε καταγγελία εναντίον του δράστη – πελάτη του.⁷⁴

Σημαντικό επίσης είναι τα θύματα να μην αναγκάζονται να ξαναζήσουν τη τραυματική τους εμπειρία κατά τη διάρκεια των ανακρίσεων από την Αστυνομία. Για το λόγο αυτό απαιτείται ειδική εκπαίδευση των αστυνομικών, αλλά και όλων των υπολοίπων κρατικών λειτουργών που συμμετέχουν σε ανακριτικές διαδικασίες καθώς επίσης και η θεσμοθέτηση κατάλληλου νομικού πλαισίου για τη συμμετοχή ειδικών επιστημόνων σε καταθέσεις θυμάτων.⁷⁵

Κλασικά παραδείγματα επέλευση δευτερογενούς θυματοποίησης υπάρχει όταν κατά τη διάρκεια της αστυνομικής ανάκρισης / κατάθεσης σε ποινική υπόθεση βιασμού για παράδειγμα, το θύμα δέχεται ερωτήσεις τύπου " *έχετε σεξουαλικές εμπειρίες,* " " *είστε*

⁷³ Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, Ετήσια Έκθεση (2016) σελ.22

⁷⁴ Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, Ετήσια Έκθεση (2016) σελ.23

⁷⁵ Σ. Αλεξιάδης, *Ανακριτική*, 6 Έκδοση Εκδόσεις Σακκουλα Αθήνα –Θεσσαλονίκη (2006) σελ.103 -105

ανύπαντρη", είχατε ποτέ εξωσυζυγικές σχέσεις;" "φορούσατε κονιά φούστα, νιεκολτέ ή κάποιο άλλο πρόστυχο ρούχο."

Από τις παραπάνω ερωτήσεις, φαίνεται ξεκάθαρα ότι, η αστυνομία ψάχνει να βρει, άσχετα με τα στοιχεία που να ενοχοποιούν το ίδιο το θύμα και να το καθιστούν υπεύθυνο για το βιασμό του. Τέτοιου είδους ερωτήσεις περιγράφουν ανάγλυφα τον τρόπο με το οποίο αντιμετωπίζονται τα θύματα βιασμού από την Αστυνομία και έως επακόλουθο επέρχεται η δευτερογενείς θυματοποίηση τους.

Γιροκόπτει ξεκάθαρα ότι, η θετική συμβολή της αστυνομίας στην υποβολή της καταγγελίας είναι άκρως καθοριστική στην έκβαση ολόκληρης της ποινικής διαδικασίας. Ιδιαίτερα σημαντική είναι στις περιπτώσεις αντιμετώπισης ενδοοικογενειακής βίας. Οι καταρτιζόμενοι αστυνομικοί θα πρέπει να παρέχουν την αναγκαία υλική και ψυχολογική υποστήριξη, ώστε τα θύματα να ξεπεράσουν τους ενδοιασμούς και τους φόβους τους και να προβούν σε καταγγελία εναντίον του δράστη. Η προσπάθεια ενδυνάμωσης των θυμάτων θα πρέπει να επιδιώκεται από τους αστυνομικούς, με απώτερο σκοπό το τερματισμό της βίας και της προστασίας των θυμάτων.

Κατά συνέπεια, ο τρόπος λειτουργίας της αστυνομικής διεύθυνσης, η σωστή οργάνωση των υπηρεσιών, η σύγχρονη εκπαίδευση του προσωπικού και η βελτίωση των σχέσεων με τη τοπική κοινωνία, από όπου θα προέλθουν οι πληροφορίες για την διάπραξη των εγκλημάτων, είναι ζητήματα καθοριστικής σημασίας που πρέπει να λαμβάνονται πάντοτε με κατάλληλο τρόπο και προσήκουσα προσοχή, αφού η Αστυνομία είναι ο πρώτος κρίκος της συνδετικής αλυσίδας που θα στηριχτεί για την έναρξη της ποινικής διαδικασίας.⁷⁶

⁷⁶ Ε. Διαμαντής, *Αστυνομική Δράση και Προστασία του Πολίτη, Θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση (2021) Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 1*

Δυστυχώς, αναιρέχοντας κανείς στις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρώπινων Δικαιωμάτων (έφεξις ΕΔΑΔ) θα διαπιστώσει ότι δεν είναι λίγες οι φορές που υπήρξαν καταδίκες διαφόρων κρατών στη βαση του ότι η αστυνομία δεν έλαβε όλα τα αναγκαία και επαρκή μέτρα για την προστασία των θυμάτων.

Ενδεικτικά, παραθέτω την υπόθεση Balsan v. Romania⁷⁷ όπου το ΕΔΑΔ διαπίστωσε ότι ο τρόπος τον οποίο αντιμετώπισαν οι αστυνομικές αρχές τις καταγγελίες της κας. Balsan, ισοδυναμούσε με παραβίαση του άρθρου 3, αφού η σωματική βία στην οποία υποβλήθηκε επανειλημμένα από το σύζυγο της και οι πολλαπλοί τραυματισμοί της είχαν τεκμηριωθεί τόσο σε ιατρικές όσο και αστυνομικές αναφορές που ήταν ιδιαίτερα σοβαρές, και οι ρουμανικές αρχές απέτυχαν να λάβουν όλα τα εύλογα μέτρα, αναφορικά με τις καταγγελίες της και να την προστατεύσουν από τις επαναλαμβανόμενες επιθέσεις.

3.2.1 Το καθήκον της Αστυνομίας για διερεύνηση του εγκλήματος μέσω διεξαγωγής επαρκούς και αποτελεσματικής έρευνας

Εκ των βασικότερων υποχρεώσεων της αστυνομικής δύναμης είναι σαφώς η διεξαγωγή αποτελεσματικής έρευνας για τη διάπραξη κάποιου εγκλήματος.

Ευθύς εξ αρχής, θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι οι αστυνομικές αρχές θα πρέπει πάντοτε να ενεργούν με δική τους πρωτοβουλία για την διεξαγωγή έρευνας, και δεν θα πρέπει να αναμένουν από οποιοδήποτε πρόσωπο, και πόσο μάλλον από το θύμα να στοιχειοθετήσει της ύπαρξη ενός εγκλήματος.⁷⁸

Η έρευνα στην ολότητα της θα πρέπει να διεξάγεται ταχέως δηλ. με κάθε εύλογη ταχύτητα. Με άλλα λόγια, θα πρέπει να πραγματοποιείται όσο το δυνατόν πιο γρήγορα λαμβάνοντας όμως υπόψη, ότι αυτή διεκπεραιώνεται με το πλέον επαγγελματικό τρόπο. Ως εκ τούτου,

⁷⁷ ECtHR, Balsan v. Romania, No4645/09, dated 23.05.2017

⁷⁸ Ε. Διαμαντής, *Αστυνομική Δράση και Προστασία του Πολίτη, Θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση* Νομική Βιβλιοθήκη (2021), σελ. 264

είναι σημαντικό η έρευνα για την διάπραξη του εγκλήματος να είναι άμεση και έγκαιρη εκ μέρους της Αστυνομίας, ούτως ώστε να διασφαλιστεί η εμπιστοσύνη του κοινού αλλά και του θύματος, στην αρχή του κράτους δικαίου και να αποτραπεί κάθε είδους κουκουλώματος, συγκάλυψης, ανοχής και συμπαιγνίας.⁷⁹

Η έρευνα, θα πρέπει μεταξύ άλλων να είναι πλήρης και αποτελεσματική. Θα πρέπει να διεξάγεται με τρόπο που να επιτρέπει στις αστυνομικές αρχές να λάβουν υπόψη το σύνολο των περιστατικών, ώστε να φτάσουν σε ολοκληρωμένη εικόνα για τα πραγματικά γεγονότα της υπόθεσης.

Απόφαση – Σταθμός επί του καθήκοντος διεξαγωγής αποτελεσματικής έρευνας εκ μέρους των αστυνομικών αρχών υπήρξε η υπόθεση *Rantseva v. Cyprus and Russia*,⁸⁰ που αφορούσε το θάνατο της Ρωσίδας Oksana Rantseva, η οποία ήρθε στην Κύπρο για να εργαστεί σε νυχτερινό κέντρο. Το ΕΔΑΔ αναγνώρισε ότι παρόλο που δεν υπήρξε απόδειξη ότι ο θάνατος της πιο πάνω κοπέλας είχε προκληθεί από τη χρήση βίας, εντούτοις θεώρησε ότι δυνάμει του άρθρου 2 της ΕΣΔΑ (Δικαίωμα στη ζωή), η Κυπριακή Δημοκρατία είχε υποχρέωση καθήκον να διεξάγει αποτελεσματικές έρευνες για τις συνθήκες του θανάτου του θύματος. Το ΕΔΑΔ αποφάνθηκε ότι η διεξαγωγή έρευνας ήταν επιβεβλημένη για να εξεταστεί όχι μόνο το άμεσο πλαίσιο του θανάτου του θύματος της κοπέλας, αλλά το ευρύτερο πλαίσιο της άφιξης και της παραμονής της στη Κύπρο. Παρατηρήθηκε ότι οι αστυνομικές αρχές δεν έλαβαν καταθέσεις από όλα τα ενδιαφερόμενα και εμπλεκόμενα μέρη, παραλείποντας έτσι σημαντικά στοιχεία για την αποτελεσματική έρευνα. Το ΕΔΑΔ έκρινε επίσης αναγκαία την διεξαγωγή έρευνας, ως προ το κατά πόσο από τα γεγονότα της υπόθεσης έχει προκύψει οποιαδήποτε ένδειξη διαφθοράς της ίδιας της αστυνομίας.

⁷⁹ Κ.Παρασκευας, *Κυπριακό Συνταγματικό Δίκαιο – Θεμελιώδη Δικαιώματα και Ελευθερίες*, Νομική Βιβλιοθήκη (2015), σελ. 77-78

⁸⁰ ECtHR, *Ratsev v. Cyprus*, No 25965/2004, date 07.01.2010.

Μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα υπόθεση επί του καθήκοντος αποτελεσματικής διεξαγωγής έρευνας υπήρξε η υπόθεση *Skorjanec v. Croatia*.⁸¹ Στην εν λόγω υπόθεση η προσφεύγουσα ενώ περπατούσε με το σύντροφο της, δέχτηκε επίθεση από δυο άνδρες υβρίζοντας τους λόγω της καταγωγής του συντρόφου της (Ρομιά). Αν και οι δράστες καταδικάστηκαν για επιθέσεις, όχι όμως για δίωξη στη βάση ρατσιστικών εγκλημάτων. Το ΕΔΑΔ στην απόφασή του καταδίκασε την Κροατία την βάση του άρθρου 3 σε συνδυασμό με το άρθρο 14. Το σκεπτικό της απόφασης κρίνεται εξαιρετικά ενδιαφέρον, αφού διαπίστωσε κατά τη διερεύνηση βίαιων επιθέσεων που προκαλούνται από ύποπτες ρατσιστικές συμπεριφορές, οι αστυνομικές αρχές οφείλουν να λάβουν όλα τα εύλογα και αναγκαία μέτρα, ώστε να εξακριβώσουν αν υπήρχαν ρατσιστικά κίνητρα ή αισθήματα μίσους. Συγκεκριμένα, κατά τη διάρκεια της αρχικής έρευνας εκ μέρους της αστυνομίας, τόσο η προσφεύγουσα όσο και ο σύντροφος της δήλωσαν ότι έπεσαν θύματα ρατσιστικής επίθεσης. Παρόλα αυτά οι αστυνομία δεν αξιολόγησε επαρκώς το ενδεχόμενο να έχουν πέσει θύματα εγκλήματος μίσους. Επίσης οι αρχές αρνήθηκαν να εξετάσουν τους ισχυρισμούς τους. Το ΕΔΑΔ επισήμανε ότι η επιμονή των διωκτικών αρχών στο γεγονός ότι η προσφεύγουσα δεν ήταν ρομά, και την αποτυχία τους, να καθορίσουν τη συσχέτιση του ρατσιστικού κινήτρου της επίθεσης και της σχέσης της είχε ως αποτέλεσμα την ανεπαρκή εκτίμηση των περιστατικών της υπόθεσης.

Καθοριστική παράμετρος, για την έρευνα η οποία διεξάγεται είναι ότι αυτή θα πρέπει να διέπεται από διαφάνεια, να υπάρχει δηλ. ένα επαρκές στοιχείο δημόσιου ελεγχού της έρευνας ή των αποτελεσμάτων της για να εξασφαλιστεί η απονομή ευθυνών τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο αλλά και για να εξασφαλιστεί η εμπιστοσύνη του κοινού.⁸²

⁸¹ ECtHR, *Skorjanec v. Croatia*, No. 25536/14, dated 28.03.17

⁸² Κ.Παρασκευας, Κυπριακό Συνταγματικό Δίκαιο – Θεμελιώδη Δικαιώματα και Ελευθερίες, Νομική Βιβλιοθήκη (2015), σελ.80

Σημαντική επί του πιο πάνω σημείου υπήρξε η απόφαση *Gulec v. Turkey*.⁸³ Το ΕΔΑΔ έκρινε ότι η παράλειψη ενημέρωσης του πατέρα του θύματος για τις αποφάσεις σχετικά με την απαλλαγή των κατηγορουμένων, καθώς και η μη κοινοποίηση στην οικογένεια του θύματος των εγγράφων τα οποία ήταν σχετικά με την έρευνα και τη διαδικασία συνιστούσε παραβίαση του άρθρου 2 της ΕΣΔΑ.

Συνεπώς, για να εξασφαλιστεί η υπευθυνότητα των αρχών, πρέπει να υπάρχει επαρκής δημόσιος έλεγχος της έρευνας και οι πλησιέστεροι συγγενείς του θύματος, θα πρέπει να μπορούν να συμμετάσχουν στη διαδικασία για τη διασφάλιση των νόμιμων συμφερόντων τους.

3.3 Η συμμετοχή του θύματος στην Ποινική Δίκη

3.1 Γενική Θεώρηση

Μετά την καταγγελία του θύματος, η οποία αποτελεί μόνο την αρχή για σκοπούς διαπίστωσης της τέλεσης ή όχι ορισμένων ποινικών εγκλημάτων, την ανακάλυψη εκείνου που το διάπραξε, τη διάγνωση της ενοχής ή της αθωότητας του φερόμενου ως ενόχου και την επιβολή προβλεπόμενων νόμιμων ποινών χρειάζεται να τεθεί σε λειτουργία ένας ολόκληρος μηχανισμός, μέσω του οποίου κατέσται δυνατή η πραγματοποίηση των ανωτέρω στοιχείων. Ο μηχανισμός αυτός δεν είναι άλλος από την ποινική δίκη, και αποτελείται από μια σειρά πράξεων, οι οποίες θα πρέπει να τελούν σε αλληλουχία μεταξύ τους.⁸⁴

Δεν θα πρέπει να ξεχνούμε ότι, ο απώτερος σκοπός μιας ποινικής δίκης, είναι η εξασφάλιση της ειρηνικής κοινωνικής διαβίωσης, η εν τω δικαίω ειρήνη, χάριν της οποίας οι άνθρωποι συγκρότησαν πολιτικώς οργανωμένες ομάδες. Χωρίς την ύπαρξη της ποινικής δίκης θα άνοιγε ο δρόμος προς την αυτοδικία, αυθαιρεσία και την αντεκδίκηση, με αποτέλεσμα να

⁸³ ECtHR, *Gulec v. Turkey*, No 21593, dated 28.05.97

⁸⁴ Λ. Καρράς, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη (7 Έκδοση), Αθήνα, (2020), σελ.3.

ήταν αδύνατη ή τουλάχιστο δυσχερής η ύπαρξη ομαλού κοινωνικού βίου. Συνεπώς, η ποινική δίκη προωθεί την κοινωνική ομαλότητα, με την ανακάλυψη και τιμωρία εκείνων, οι οποίοι διατάραξαν την ειρηνική κοινωνική διαβίωση. Παράλληλα, η ποινική δίκη αποβλέπει και στην πραγμάτωση της ποινικής δικαιοσύνης που πρέπει να είναι ασφαλώς ο ιδεατός σκοπός της ποινικής δίκης.⁸⁵

Ο τρόπος έναρξης μιας ποινικής δίκης, η πρόοδος που θα επιτελέσει, περάτωση της, και γενικά η εσωτερική δόμηση της εξαρτάται από μια σειρά από παράγοντες οι οποίοι άλλοι διαδραματίζουν καταληκτικό ρόλο, άλλοι καθοριστικό και άλλοι λιγότερο σημαντικό. Όμως όλοι είναι απαραίτητοι.

Στα πλαίσια της παρούσας θεματικής ενότητας εκείνο που καλούμαστε να εξετάσουμε είναι τη θέση και το ρόλο του θύματος ως παράγοντας της ποινικής δίκης και κατ'επέκταση στην ποινική δικαιοσύνη. Στην πρώτη υποενότητα θα προβούμε σε ανάλυση του ρόλου του ως μάρτυρα κατηγορίας με τα πλεονεκτήματα και τυχόν μειονεκτήματα που καλείται να αντιμετωπίσει στα πλαίσια της ποινικής δίκης, ενώ στη δεύτερη υποενότητα θα εξετάσουμε το ρόλο και τη θέση του θύματος υπό την ιδιότητα του ως πολιτικώς ενάγων στα πλαίσια της ποινικής δίκης στην ηπειρωτική παράδοση.

3.3.2 Η συμμετοχή του θύματος ως μάρτυρας στην Ποινική Δίκη στο Νομικό Σύστημα του Κοινοδικαίου

Το θύμα στο πλαίσιο του αντιπαραθετικού συστήματος παίρνει την ιδιότητα του μάρτυρα της ποινικής δίκης. Γενικότερα, οι μάρτυρες αποτελούν κεντρικό σημείο αναφοράς στο αντιπαραθετικό σύστημα απονομής δικαιοσύνης αφού μέσω της μαρτυρίας τους, τίθεται ενώπιον του Δικαστηρίου το αναγκαίο μαρτυρικό υλικό που αξιολογούμενο ως αποδεικτό

⁸⁵Α. Καρράς, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη (7 Έκδοση), Αθήνα, (2020), σελ.4.

σχετικό και αξιόπιστο, συνθέτει το υπόβαθρο της δικαστικής κρίσης επί των επίδικων θεμάτων μιας δίκης.

Επιλογικά, το θύμα συμμετέχει στην ποινική δίκη, μόνο ως μάρτυρας, που έχει καθήκον να εκθέσει διηγηματικά όσα επιθυμεί στα πλαίσια της κατ'αντιδικίας διεξαγωγή της ποινικής δίκης, και να απαντά μόνο στις ερωτήσεις που του υποβάλλονται κατά το στάδιο της αντεξέτασης.⁸⁶

Αποτελεί κοινή πεποίθηση η διαπίστωση πως, το θύμα αποτελεί το πρώτο και σπουδαιότερο και σημαντικότερο μάρτυρα ενός εγκλήματος.⁸⁷ Το θύμα είναι το πρόσωπο εκείνο που παραθέτει τις συνθήκες κάτω από τις οποίες έλαβε χώρα το έγκλημα και τα σημαντικότερα αποδεικτικά στοιχεία που θα οδηγήσουν το Δικαστήριο να λάβει την απόφαση για την ενοχή ή την αθωότητα του κατηγορουμένου. Επομένως, η προσφορά του είναι τόσο σημαντική συγκρινόμενη με εκείνη των υπολοίπων, ώστε από τη δική του διάθεση εξαρτάται όχι μόνο το τελικό αποτέλεσμα αλλά και η πρόοδος ολόκληρης της δίκης.⁸⁸

Αναντίρρητα, το διαπραχθέν έγκλημα έχει τις μεγαλύτερες επιπτώσεις στο θύμα παρά σε οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο, μιας και το θύμα έχει βιώσει άμεσα το εγκληματικό συμβάν, και ως επακόλουθο αυτού έχει τις περισσότερες απώλειες συγκριτικά με οποιοδήποτε άλλο παράγοντα της ποινικής δίκης. Πράγματι, η συνεχιζόμενη ποινική διαδικασία είναι εκ των σημαντικότερων στρεσογόνων παραγόντων που βιώνει το θύμα, που μάλιστα ανάλογα των περιστάσεων δύναται να αποφασίσει να μην συνεργαστεί με κανένα εμπλεκόμενο μέρος, ακόμη και αν όλοι εμπλεκόμενοι φορείς λειτουργούν προς το συμφέρον του. Προφανώς, το θύμα σε μια ποινική διαδικασία βρίσκεται σε καθεστώς έντονου άγχους και φόβου, αφού καλούνται να αναβιώσουν ξανά τη βία, η οποία ονομάζεται δευτερογενείς θυματοποίηση.

⁸⁶ Β. Πετρόπουλος, Τα δικονομικά δικαιώματα των θεμάτων αξιόποινων πράξεων με αναφορά την οδηγία 2012/29 ΕΚ σελ 667

⁸⁷ Σ. Αλεξιάδη, Ανακριτική, Ε' εκδ., Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2006, σελ. 353.

⁸⁸ Σ. Αλεξιάδη, Ανακριτική, Ε' εκδ., Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2006, σελ. 353.

Είναι εύλογο ότι, σε μια τέτοια περίπτωση η σωστή απόδοση από το μάρτυρα αυτού που πραγματικά συνέβηκε ή αυτού που το ίδιο το θύμα αντιλήφθηκε, εξαρτάται αρχικά από μια σειρά από υποκειμενικούς παράγοντες όπως είναι η καλή λειτουργία όλων εκείνων των οργάνων με τα οποία αντιλαμβάνεται την εξωτερική πραγματικότητα και η κατάσταση όλων εκείνων λειτουργιών διαμέσου των οποίων σχηματίζεται, διατηρείται και ακολούθως μεταδίδεται αυτή του η γνώση στο δικαστή. Έτσι, η φυσική κατάσταση των αισθητήριων οργάνων και η καλή λειτουργία της αντίληψης, της μνήμης, της φαντασίας, η δυνατότητα συγκέντρωσης, καθορίζουν σε γενικές γραμμές το βαθμό πιστότητας της μαρτυρικής κατάθεσης.⁸⁹

Φυσικά, η λειτουργία όλων των παραπάνω οργάνων και η κατάσταση των ψυχολογικών του λειτουργιών εξαρτάται και από ορισμένους άλλους ψυχοβιολογικούς παράγοντες οι οποίοι μεταξύ άλλων είναι το φύλο, η ηλικία, η ψυχική διάθεση κατά το κρίσιμο χρόνο. Η ψυχική υγεία γενικά επηρεάζει σημαντικά τόσο την αντίληψη, τη μνήμη, όσο και τη ικανότητα μετάδοσης της αποκτημένης γνώσης⁹⁰.

Εύκολα μπορεί να αντιληφθεί κανείς ότι, υπάρχει εγγενής αδυναμία του θύματος να ακουστεί στα πλαίσια της ποινικής δίκης, με αποτέλεσμα το αγγλικό δικονομικό σύστημα να καθιερώσει το θεσμό της προσωπικής δήλωσης του θύματος, στην οποία περιγράφετο πως το θύμα βίωσε την αξιόποινη πράξη. Ποικίλες οι αντιδράσεις επί της αποδοχής ή μη μιας τέτοιας δήλωσης στα πλαίσια της ποινικής δίκης. Πολλοί ήταν αυτοί που "έτρεξαν" να την αποδοκιμάσουν και την επικρίνουν στηριζόμενη στο γεγονός ότι τέτοιου είδους δηλώσεις εκ μέρος των θυμάτων δεν μπορεί να είναι αποδεκτό μέσο, διότι οι δηλώσεις αυτές είναι

⁸⁹ Σ. Αλεξιάδη, Ανακριτική, Ε' εκδ., Σάκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2006, σελ. 352.

⁹⁰ Δ.Κιούπης, Δικαστική Ψυχολογία και Ψυχιατρική, 2 έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη (2019), σελ.123

συναισθηματικά φορτισμένες, άσχετες με το ζήτημα της ενοχής του κατηγορούμενου και ανεπίδεκτες αντιλόγου εκ μέρους του κατηγορουμένου.⁹¹

Η πιο πάνω στάση άλλαξε, όπου σήμερα εγκρίνονται οι δηλώσεις των θυμάτων με την αιτιολογία ότι η δικαιοσύνη που οφείλεται στο κατηγορούμενο, οφείλεται και στο κατήγορο, και το να μην επιτρέπονται και να μην λαμβάνονται υπόψη οι δηλώσεις των θυμάτων κατά την απόφαση του Δικαστηρίου, το θύμα μετατρέπεται σε κάποιο απρόσωπο τρίτο, και το κράτος δεν μπορεί να συνεκτιμήσει τη συνολική ηθική ισχύ των αποδείξεων του.

Στη βάση των πιο πάνω αναπτύχθηκε αργότερα η θεωρία περί ανάγκης συνταγματοποίησης των δικαιωμάτων των θυμάτων, όπως διασφαλίζονται τα δικαιώματα των κατηγορουμένων προσώπων.⁹²

Στην σύγχρονη ποινική δικαιοσύνη, η ποινική δίκη θα μπορούσε να παρομοιαστεί με ένα "τρίγωνο", εννοώντας ότι στη κορυφή βρίσκεται ο δικαστής, στην αριστερή άκρη βρίσκεται η κατηγορούσα αρχή που εκπροσωπεί το κράτος και το θύμα, ενώ στη ακριβώς απέναντι άκρη βρίσκεται ο κατηγορούμενος.

Συνεπώς, η μεταχείριση του θύματος επιβάλλεται να είναι ιδιαίτερα προσεκτική και ανάλογη της υπηρεσίας που προσφέρει για τη διαλεύκανση της εκάστοτε ποινικής υπόθεσης.

Παρά το γεγονός ότι τα θύματα, διαδραματίζουν καθοριστική σημασία στην έκβαση της ποινικής δίκης, ωστόσο πολλές φορές τα όργανα κοινωνικού ελεγχου, μέσω της προσέγγισης και της αντιμετώπισης που τυγχάνουν, οδηγούνται στο περιθώριο ενός πλαισίου που συντείνει στη δευτερογενή θυματοποίηση τους. Βασικό μειονέκτημα της κοινοδικαϊκής

⁹¹ Β. Πετρόπουλος, *Τα οικονομικά δικαιώματα των θεμάτων αξιόποινων πράξεων με αναφορά την οδηγία 2012/29 ΕΚ* σελ. 669

⁹² Β. Πετρόπουλος, *Τα οικονομικά δικαιώματα των θεμάτων αξιόποινων πράξεων με αναφορά την οδηγία 2012/29 ΕΚ* σελ.669

παράδοσης είναι ότι το θύμα αντιμετωπίζεται ως να είναι οποιαδήποτε άλλος μάρτυρας κατηγορίας, χωρίς οποιαδήποτε ιδιαίτερα προνόμια.

Η ιδιότητα του θύματος ως μάρτυρας κατηγορίας, προσλαμβάνει κατά τη διάρκεια της ποινικής δίκης ένα σύνολο διαδικασιών που τις πλείστες των περιπτώσεων προκαλεί δυσάρεστες επιπτώσεις και επίπονα συναισθήματα στα θύματα που συνεπάγονται περαιτέρω στιγματισμό και θυματοποίηση στην πορεία τους.

Κάποια εκ των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της ποινικής δικαιοσύνης που ενδέχεται να προκαλούν στα θύματα δυσάρεστα αισθήματα, με αποτέλεσμα να συντείνουν στην υπέρβλη δευτερογενούς τους θυματοποίησης θα μπορούσαν να συνοψιστούν στα εξής:⁹³

(α) Οι συχνές και ορισμένες φορές μάταιες εμφανίσεις τους στο δικαστήριο ή στα γραφεία των εκάστοτε ανακριτικών αρχών.

(β) Τα μακροχρόνια διαστήματα αναμονής στο ίδιο χώρο των δικαστηρίων, που συχνά συνεπάγεται και στο συγχρονισμό και τις κατέδυν συναντήσεις των θυμάτων – δράστη ή του δικηγόρου του κατηγορούμενου.

(γ) την εμπειρία ιδιαίτερα οδυνηρών καταστάσεων όπως ανασφάλεια, φόβος, παραμέλησης από τους πολυάσχολους επαγγελματίες και άγνοια αναφορικά με το τι θα επακολουθήσει.

Εύκολα μπορεί να γίνει αντιληπτό από όλους, πόσο τραυματική μπορεί να αποδειχτεί για το θύμα η στιγμή που θα κληθεί να καταθέσει για το περιστατικό της θυματοποίησης, και ενδεχομένως να τεθεί αντιμέτωπο με το δράστη, στο πλαίσιο μιας κατ' αντιπαράστασης εξέτασης. Ο τρόπος που θα αντεξεταστεί από το δικηγόρο του κατηγορουμένου και γενικότερα τη δικαστική διαδικασία για να εξακριβωθεί η αλήθεια των όσων καταθέτει, χράσσονται στη μνήμη του με απρόσμενες συνέπειες. Συχνά, το περιεχόμενο και ο τρόπος

⁹³ Β.Βλάχου, (Διδακτορική Διατριβή) Γυναίκα - Θύμα άσκησης σωματικής βίας και το σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης (2003), Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών,σελ.91-92

υποβολής των ερωτήσεων που στοχεύουν στο να φέρουν στο μάρτυρα θύμα σε αμηχανία ή σε δύσκολη θέση αλλά και να δημιουργήσουν την εντύπωση ότι το ίδιο το θύμα προκάλεσε τη θυματοποίηση του. Είναι γνωστό, σε όλους μας τα διάφορα τεχνάσματα και κόλπα της υπερασπιστικής γραμμής εις βάρος των μαρτύρων κατηγορίας και πόσο μάλλον στα θύματα που προβαίνουν οι δικηγόροι με σκοπό, να πλήξουν την αξιοπιστία του μάρτυρα. Γι' αυτό λοιπόν το λόγο τα θύματα δεν θα πρέπει να αναγκάζονται να ξαναζούν τη τραυματική τους εμπειρία κατά τη διάρκεια της δικαστικής διαδικασίας.

(γ) Την εμπειρία ιδιαίτερα οδυνηρών καταστάσεων όπως ανασφάλεια, φόβου, παραμέλησης από τους πολυάσχολους επαγγελματίες από άγνοια αναφορικά τι πρόκειται να επακολουθήσει

(δ) Την υποχρεωτική απουσία των θυμάτων από την εργασία τους προκειμένου να εμφανιστούν ενώπιον του Δικαστηρίου, η οποία συνεπάγεται από την μια πλευρά την απώλεια του μισθού τους , και από την άλλη να πρέπει αν δώσει επαρκής εξηγήσεις και λεπτομέρειες για τους λόγους απουσίας από την εργασία του.

(ε) Η κλήση για εξέταση και αντεξέταση από το συνήγορο υπεράσπισης του κατηγορούμενου, που συνοδεύεται τις πλείστες φορές από το φόβο της αντιμετώπισης λόγω του ανακριτικού χαρακτήρα της διαδικασίας.

Η παραπάνω διερεύνηση οδηγεί αναπόφευκτα στο συμπέρασμα πως η προστασία των θυμάτων από τη δευτερογενή θυματοποίηση θα πρέπει να αποτελεί μια εκ των βασικότερων προτεραιοτήτων κάθε κράτους δικαίου.

3.3.2.1 Προστασία των θυμάτων – μαρτύρων στην Κυπριακή Έννομη Τάξη

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι, κύριο μέλημα κάθε ευνοούμενης και δημοκρατικής κοινωνίας θα πρέπει να είναι η παροχή άμεσης προστασίας και αρωγής στα θύματα εγκλήματος και η διαφύλαξη των δικαιωμάτων τους. Μάλιστα, η αξίωση της προστασίας των θυμάτων δεν έχει μόνο ανθρωπιστικό χαρακτήρα, αλλά εμπεριέχει και τη σκοπιμότητα αξιοποίησης αυτών στην ποινική διαδικασία ως μαρτύρων και ως πηγή συγκέντρωσης περαιτέρω αποδείξεων για την στοιχειοθέτηση του εγκλήματος και της θεμελίωσης των γεγονότων που το περιβάλλουν.⁹⁴

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφέρουμε ότι το νομοθετικό πλαίσιο το οποίο πλαισιώνει τη γενική προστασία των θυμάτων - μαρτύρων στην κυπριακή έννομη τάξη, εντοπίζεται μέσα από τις διατάξεις του Νόμου Περὶ Προστασίας Μαρτύρων Νόμος του 2001 95(I)/2001.⁹⁵

Εφόσον λοιπόν, κριθεί αναγκαίο, το Δικαστήριο θα πρέπει να μπορεί να διατάξει όπως το θύμα εξετάσει δια μέσου της τοποθέτησης ειδικού διαχωριστικού, το οποίο να παρεμποδίζει τη θέα του κατηγορουμένου από το θύμα-μάρτυρα κατά τη διάρκεια που αυτό δίνει την μαρτυρία ή ορκίζεται. Το διαχωριστικό αυτό δεν πρέπει να παρεμποδίζει τη θέα του μάρτυρα από το Δικαστήριο, τους δικηγόρους των διαδίκων και οποιοδήποτε μεταφραστή ή άλλο πρόσωπο που ορίστηκε για να βοηθά το μάρτυρα.⁹⁶ Πρόσθετα, εφόσον κριθεί αναγκαίο, το Δικαστήριο θα πρέπει να μπορεί να εξετάζει το θύμα, εκτός της δικαστικής αίθουσας μέσω σύνδεσης βίντεο ή κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης.⁹⁷ Η λήψη καταθέσεων με την χρήσης

⁹⁴ E.Fattah, *Victim s Rights: Past, Present and Future A global View*, σε τιμητικό τόμο Αλίκη Γιωτοπούλου, Νομική Βιβλιοθήκη (2003), σελ.367.

⁹⁵ http://www.cylaw.org/nomoι/enop/Ind/2001_1_95/section-sc0428633c-14e0-a2a4-1ce4-7522b4564742.html⁹⁵ Ο Περὶ Προστασίας Μαρτύρων Νόμος του 2001,95(I)/2001)

⁹⁶ Ο Περὶ Προστασίας Μαρτύρων Νόμος του 2001 (95(I)/2001), άρθρο 6

⁹⁷ Ο Περὶ Προστασίας Μαρτύρων Νόμος του 2001 (95(I)/2001), άρθρο 7 και 9.

τεχνικών μέσων μειώνει εμφανώς την ταλαιπωρία των θυμάτων κατά την εκδίκαση της υπόθεσης.

3.3.2.2 Σύγκρουση Δικαιώματων: Δικαίωμα Προστασίας των Θυμάτων Μαρτύρων στην Ποινική Δίκη – Δικαίωμα αντιπαράθεσης του κατηγορούμενου για εξέταση μαρτύρων κατηγορίας

Η συνάρτηση του δικαιώματος της δίκαιης δίκης με το δικαίωμα του κάθε διαδίκου να αντεξετάζει τους μάρτυρες που καταθέτουν εναντίον του είναι άμεσα συνυφασμένη με την πεμπτοσύνη της απονομής της δικαιοσύνης. Χωρίς το όπλο αυτό, ο κατηγορούμενος στερείται των εγγυήσεων της φυσικής δικαιοσύνης για την υπεράσπισή του.⁹⁸

Παράλληλα, δεν θα πρέπει να διαφεύγει της προσοχής μας ότι το δικαίωμα εξέτασης μαρτύρων ερμηνεύεται υπό το φως της αρχής της ισότητας των όπλων, της αρχής κατ' αντιμωλία, οι οποίες με τη σειρά τους διασφαλίζουν ότι η υπεράσπιση δεν θα πρέπει να βρίσκεται σε μειονεκτική θέση, σε σχέση με την κατηγορούσα αρχή και ο κατηγορούμενος θα έχει τη δυνατότητα και την ευκαιρία να αντικρούσει το βάρος απόδειξης.⁹⁹

Με αφετηρία και δεδομένο ότι, το δικαίωμα εξέτασης μαρτύρων κατηγορίας ως αναπόσπαστο μέρος του θεμελιώδους δικαιώματος της δίκαιης δίκης, η προστασία των δικαιωμάτων των μαρτύρων είναι ένας θεμιτός σκοπός περιορισμού του εν λόγω δικαιώματος καθώς σε κάθε ποινική δίκη δεν προστατεύονται μονάχα τα δικαιώματα του κατηγορουμένου, αλλά και όλων των συμμετέχοντων σε αυτή στο πλαίσιο της εξισορρόπησης συμφερόντων σε μια κοινωνία δικαίου.

⁹⁸ Μ. Μαργαρίτης, *Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*, Π.Ν Σακουλλας (2009),σελ.2

⁹⁹ Κ.Ε.Μπέης, ΕυρΣΔΑ 6 § 1.- Έννοια δίκαιης δίκης, σε σχέση με τις παρεχόμενες εγγυήσεις ισότητας των όπλων των διαδίκων, *Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τα Δικαιώματα του ανθρώπου*, 27.10.1993 και 23.10.1996

Εφόσον, άλλωστε ο σκοπός της ποινικής δίκης δεν είναι απλώς η τιμωρία του δράστη αλλά και η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των κοινωνιών στη ισχύ της έννομης τάξης, είναι αυτονόητο πως πρέπει να αναγνωρίζονται και να γίνονται σεβαστά τα δικαιώματα όλων των προσώπων που συμμετέχουν στην ποινική δίκη.

Οι μάρτυρες όπως και ο κατηγορούμενος πρέπει να αντιμετωπίζεται ως υποκείμενο της ποινικής διαδικασίας και πρέπει να διευκολύνεται στην προσπάθεια του για να καταθέσει και να είναι απαλλαγμένος από κάθε αθέμιτη επιρροή και φόβο.¹⁰⁰

Η νομική σύγκρουση που προκύπτει από την σύγκρουση των δυο αυτών δικαιωμάτων καθίσταται αναπόφευκτη. Από την μια πλευρά έχουμε το δικαίωμα προστασίας των θυμάτων ως αυτό αναλύθηκε στην αμέσως προηγούμενη υποενότητα, και από την άλλη έχουμε την άσκηση του δικαιώματος αντιπαράθεσης του κατηγορούμενου με τους μάρτυρες υποστήριξης της κατηγορίας.

Ως γνωστό, το δικαίωμα εξέτασης μαρτύρων κατηγορίας σημαίνει το δικαίωμα άμεσης προσωπικής επαφής και αντιπαράθεσης του κατηγορούμενου προσώπου με τα πρόσωπα τα οποία καταθέτουν εις βάρος του, που επιφέρει πολλές και σημαντικές συνέπειες. Συγκεκριμένα, το εν λόγω δικαίωμα επιτάσσει να παρέχεται στον κατηγορούμενο επαρκής και κατάλληλη δυνατότητα να αντικρούσει – αμφισβητήσει μια επιβαρυντική κατάθεση εναντίον του είτε σε χρόνο που λαμβάνεται η κατάθεση είτε σε μεταγενέστερο διαδικαστικό στάδιο.¹⁰¹

Συνεπώς, η έννοια του δικαιώματος του κατηγορουμένου να προβαίνει σε εξέταση των μαρτύρων κατηγορίας περιλαμβάνει από την μια μεριά το δικαίωμα του κατηγορούμενου να θέτει τις ερωτήσεις του απευθείας στο μάρτυρα κατηγορίας, και από την άλλη το δικαίωμα

¹⁰⁰ Χ. Μυλωνοπουλος, Ποινική Δίκη Γενικό Μέρος, Σακουλα (2020) σελ.37

¹⁰¹ Ο.Τσόλκα, Το δικαίωμα του κατηγορουμένου να εξετάζει 'μάρτυρες κατηγορίας' κατά την έννοια του άρθρου 6 παρ. 3 δ της ΕΣΔΑ, ΠοινΧρ (2006) σελ 87, Τζαννετή, ο.π., ΠοινΧρ (2008), σελ. 394

του να αμφισβητεί με δηλώσεις ή παρατηρήσεις το περιεχόμενο των μαρτυρικών καταθέσεων.¹⁰²

Στην απόφαση Aphrodite N.Vassiliades v. Artemis N. Vassiliades and Another o Lord Wright εκδίδων απόφαση ανέφερε τα εξής σημαντικά σε σχέση με τα συστατικά στοιχεία του εν λόγω δικαιώματος (σε ελεύθερη μετάφραση):-

*" Η αντεξέταση συνιστά μια από τις σημαντικότερες πτυχές της διαδικασίας για τη διευκρίνιση των γεγονότων και σαφώς κάθε λογική ευχέρεια πρέπει να παρέχεται προς διαλεύκανση των γεγονότων. Διατηρεί όμως ο δικαστής την διακριτική ευχέρεια ως προς το που μπορεί να φτάσει και πόσο χρόνος μπορεί να αφιερωθεί σε αυτήν. Η δίκαια και ευλόγως άσκηση της διακριτικής αυτής ευχέρειας δεν αμφισβητείται γενικά."*¹⁰³

3.3.3 Η συμμετοχή του θύματος ως Πολιτικός Ενάγων στην Ποινική Δίκη στην Ηπειρωτική Παράδοση

Διαχρονικό και κάπως ακανθώδες παραμένει το ερώτημα όλα αυτά τα χρόνια, κατά πόσο είναι σκόπιμη η συμμετοχή του θύματος - παθόντος ως ενεργητικού μέρους στα πλαίσια της ποινικής δίκης, με την εισαγωγή του στοιχείου της αντιδικίας με την μεγαλύτερη και/ή μικρότερη έκταση εισδοχής σ αυτήν.

Κατά την επικρατούσα αντίληψη της κρατικής και αυτεπάγγελτης δίωξης των εγκλημάτων, η περισσότερο αποτελεσματική και βαρύνουσα μεθόδευση της συμμετοχής του θύματος - παθόντος στην ποινική δίκη, συνίσταται στην αναγνώριση σε αυτόν της δυνατότητας να

¹⁰² Πικης Μ.Γ, *Ποινική Δικονομία στην Κύπρο, Δεύτερη αναθεωρημένη έκδοση του Criminal Procedure in Cyprus (1975)*, 2013 σελ.185

¹⁰³ Γ. Πικης, *Ποινική Δικονομία στην Κύπρο*, Δεύτερη αναθεωρημένη έκδοση του *Criminal Procedure in Cyprus 1975*, (2013) σελ.185, Aphrodite N.Vassiliades v. Artemis N. Vassiliades and Another 18 CLR 10.

εγείρει τη λεγόμενη πολιτική αγωγή ενώπιον του ποινικού δικαστηρίου και να γίνει με αυτό το τρόπο και αυτός υποκείμενο της ποινικής δίκης.¹⁰⁴

Η διαδικασία της πολιτικής αγωγής, στα πλαίσια της ποινικής δίκης είναι δυνατή σε κάποιες χώρες του ηπειρωτικού δίκαιου όπως η Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ολλανδία, και Ελλάδα.

Ο θεσμός πολιτικώς ενάγοντα στα πλαίσια της ποινικής δίκης παρέχει στο θύμα ένα σύνολο δικαιωμάτων που απώτερο σκοπό έχει τη διευκόλυνση της άσκησης των δικαιωμάτων του. Συγκεκριμένα, το θύμα έχει τη δυνατότητα να προβάλλει τις αστικές φύσεως αξιώσεις του (αποζημιώσεις, αποκατάσταση, χρηματικής ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης ή ψυχικής οδύνης) οι οποίες προκύπτουν από το έγκλημα και των οποίων η εκδίκαση υπάγεται κατά κανόνα στα πολιτικά δικαστήρια.¹⁰⁵

Συνεπώς, όταν το θύμα επιλέγει αντί του πολιτικού δικαστηρίου εν όλω ή εν μέρει να ασκήσει ενώπιον του ποινικού δικαστηρίου την πολιτική αγωγή, τότε αναπόφευκτα καταλαμβάνει τη θέση υποκειμένου ποινικής δίκης διαδραματίζοντας σημαντικό ρόλο σε αυτό. Φυσικά, ο ρόλος του θύματος στα πλαίσια της "πολιτικής" δίκης της δεν περιορίζεται όμως μόνο στην εξασφάλιση της ενεργητικής συμμετοχής του θύματος στην ποινική δίκη, αλλά η σημασία του μπορεί να διαφανεί και ως προς την κατεύθυνση της διευκόλυνσης του δικαστηρίου κατά τη συλλογή και την αξιολόγηση των αναγκαίων αποδεικτικών μέσων προς την απονομή της δικαιοσύνης.¹⁰⁶ Έπομένως, η συμβολή της συμμετοχής του θύματος στην ποινική δίκη είναι πολύπλευρη και πολλαπλή.

¹⁰⁴ σελ.77

¹⁰⁵ Ν. Ανδρουλακης, *Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης (4^η έκδοση)*, Π.Ν. Εκδόσεις Σακκουλα, (2012), σελ.76

¹⁰⁶ Ν. Ανδρουλάκη, *Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης*, Π.Ν ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ, Γ' ΕΚΔΟΣΗ Αθήνα 2007 σελ.82

Έτσι λοιπόν, στις ηπειρώτικες παραδόσεις του δικαίου, το θύμα δύναται να συμμετάσχει στην ποινική διαδικασία, ως μέρος της διαδικασίας αφι στιγμής γνωστοποιήσει στις αρμόδιες αρχές τη άδικη σε βάρος του πράξης, με σκοπό την έναρξη της ποινικής διαδικασίας. Έχει υποστηριχτεί ότι το θύμα δεν θα πρέπει να περιορίζεται μόνο σε μια απλή κατάθεση, αλλά να δύναται «κατηγορεί» καθ' όλη τη διάρκεια της ποινικής δίκης.¹⁰⁷

Στο σημείο αυτό καθίσταται απαραίτητο να προσδιορίσουμε ποια άτομα μπορούν να εμπίπτουν στην έννοια του πολιτικώς ενάγοντα. Η πρώτη κατηγορία είναι οι ζημιοθέντες υλικά ή ηθικά από το έγκλημα, οι οποίοι είναι ταυτόχρονα και παθόντες από αυτό. Είναι δε ο παθών εκ του εγκλήματος ο φορέας του έννομου αγαθού, το οποίο προστατεύεται από την οικεία ποινική διάταξη και προσβάλλεται αντίστοιχα, με την τέλεση της εγκληματικής πράξης. Η δεύτερη κατηγορία που νομιμοποιούνται είναι τα πρόσωπα που ζημιώνονται άμεσα μεν από την εγκληματική πράξη, καλυπτόμενα και αυτά με κάποιον μέτρο από το προστατευτικό σκοπό του παραβιαζόμενου ποινικού νόμου, πλην όμως δεν φέρουν και την ιδιότητα του παθόντος. Οι μη - παθόντες οι οποίοι όμως έχουν υποστεί κάποιαν έμμεση ζημία από τη τέλεση του εγκλήματος. αποτελούν την τρίτη κατηγορία νομιμοποίησης, και τέλος στους απλούς δικαιούχους των πιο πάνω προσώπων (κληρονόμοι, εκδοχείς κλπ).¹⁰⁸ Συνεπώς, η αξίωση έχει μικτό χαρακτήρα, τόσο ποινικό όσο και αστικό καθώς εισάγει αστικές διεκδικήσεις στο ποινικό δικαστήριο. Ο παθών που δηλώνει παράσταση πολιτικής αγωγής, αποκτά την ιδιότητα του διαδίκου και κατέχει σχεδόν ισότιμα δικαιώματα με τον κατηγορούμενο.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η αντιμετώπιση του παθόντος θύματος στη Γερμανία όπου στα πλαίσια της ποινικής δίκης μιας και παρουσιάζεται μια σαφώς πιο δυναμική και αληθινή δυνατότητα συμμετοχής του. Με βάση το θεσμό της λεγόμενης Nebenklage (δευτερευόντως

¹⁰⁷ Ν. Ανδρουλάκη, Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης, Π.Ν ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ, Γ ΕΚΔΟΣΗ Αθήνα 2007 σελ.77

¹⁰⁸ Ν. Ανδρουλάκη, Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης, Π.Ν ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ, Γ ΕΚΔΟΣΗ Αθήνα 2007 σελ.86-87

συγκατήγορος) , ως αυτό διαμορφώθηκε με σχετικό νόμο για την προστασία του θύματος , προνοεί ότι σε μια σειρά από εγκλήματα και ιδιαίτερα σημαντικά όπως για παράδειγμα ανθρωποκτονία από πρόθεση, ο παθών από το έγκλημα ή συγγενείς του δύναται σε κάθε στάδιο της δίκης, να δηλώνει παράσταση, συμπαρατασόμενος με τον Εισαγγελέα. Έχει δικαίωμα να διορίζει δικό του δικηγόρο, να υποβάλλει αιτήσεις, να προτείνει μάρτυρες, να ασκεί ένδικα μέσα και εν γενει να επιδιώκει τη δίκαιη τιμωρία του δράστη.¹⁰⁹

3.3.3.1 Τα δικαιώματα των θυμάτων ως Πολιτικώς Ενάγοντος στην Προδικασία

Ενδεικτικός είναι ο πιο κάτω κατάλογος δικαιώματων των θυμάτων, στο πλαίσιο της προδικασίας, εφόσον προσλαμβάνει την ιδιότητα του πολιτικώς ενάγοντα που καταγράφονται ως έξης:-¹¹⁰

(α) Να λαμβάνει γνώση των εγγράφων της ανάκρισης, και μάλιστα υπό προϋποθέσεις να αποκτά γνώση και ενωρίτερα από το κατηγορούμενο, αρκεί φυσικά ο τελευταίος να έχει κληθεί σε απολογία ή να έχει εκδοθεί ένταλμα σύλληψης εναντίον του.

(β) Να λαμβάνει γνώση των εγγράφων της δικογραφίας

(γ) Να παρίσταται με συνήγορο σε κάθε ανακριτική πράξη και σε κάθε δικαστικό συμβούλιο.

¹⁰⁹ Ν. Ανδρουλάκη, Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης, Π.Ν ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ, Γ ΕΚΔΟΣΗ Αθήνα 2007 σελ.79

¹¹⁰ Α. Καρρά, Δικαιώματα του Θύματος ως Πολιτικώς Ενάγοντος στη προδικασία, έργο Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, σελ. 97-120. , Β.Βλάχου, (Διδακτορική Διατριβή) Γυναίκα - θύμα άσκησης σωματικής βίας και το σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης (2003), Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών,σελ.85

3.3.3.2 Τα δικαιώματα των θυμάτων ως Πολιτικώς Ενάγοντος στην Ποινική Δίκη

Ο πρωταγωνιστικός ρόλος του θύματος στο πλαίσιο της ποινική δίκης διασφαλίζει την "αρχή της ισότητας των όπλων" ανάμεσα στο κατηγορούμενο και στο θύμα, στο γενικότερο πλαίσιο της διεξαγωγής της δίκαιης δίκης. Εκ των βασικότερων δικαιωμάτων των θυμάτων στη κυρίως δίκη θα μπορούσαν να αναγραφούν ως εξής:¹¹¹

(α) Να αντιπροσωπεύεται ή να συμπαρίσταται μέχρι και με συνηγόρους με τους οποίους δύναται να παρίσταται σε κάθε ανακριτική πράξη (άρθρο 96 ΚΔΠ)

(β) Να υποβάλλει ερωτήσεις και/ή παρατηρήσεις στους μάρτυρες πραγματογνώμονες, εμπειρογνώμονες, αλλά και να υποβάλλει ενστάσεις, και αιτήσεις διεξαγωγής πραγματογνωμοσύνης και διορισμού τεχνικού συμβούλου (άρθρο 333, 357, 358 ΚΔΠ)

(γ) Να εξετάζει μάρτυρες που έχουν γνωστοποιηθεί

(δ) Να αιτηθεί τη διεξαγωγή της δίκης κεκλισμένων των θυρών, εφόσον συντρέχουν βάσιμοι λόγοι προστασίας του ιδιωτικού ή οικογενειακού βίου (άρθρο 330 ΚΔΠ)

(ε) Να απαντά σε ενδεχόμενη δευτερολογία του εισαγγελέα ή του κατηγορούμενου (άρθρο 369 ΚΔΠ). Προσοχή το θύμα, δεν έχει δικαίωμα δευτερολογίας, αλλά μόνο απάντησης.

(ζ) Να ασκεί ένδικα μέσα κατά των αποφάσεων.

Με βαση τα παραπάνω, αναλαμβάνομαστε ο πολιτικώς ενάγων ως θύμα / παθών από το έγκλημα διαδραματίζει ένα απολύτως καίριο για την ποινική διαδικασία ρόλο. Η επιρροή του

¹¹¹ Λ. Κωνσταντινίδης, *Τα δικαιώματα των θυμάτων ως Πολιτικώς Ενάγοντος στη Δίκη, έργο Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου*, σελ. 12 -134, Β.Βλάχου, (Διδακτορική Διατριβή) *Γυναίκα - θύμα άσκησης σωματικής βίας και το σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης* (2003), Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, σελ.86.

στην εξέλιξη και έκβαση της μιας ποινικής δίκης, ειδικά στο ακροαματικό στάδιο είναι κεφαλαϊώδες σημασίας.

Η αποδοχή της πολιτικής αγωγής στα πλαίσια της ποινικής δίκης, δέχθηκε έντονης αμφισβήτησης και επίκρισης, αφού πολλοί ήταν αυτοί που υποστήριζαν ότι ο πολιτικώς ενάγων είναι ένα παρείσακτο πρόσωπο που παραβαίνει στην ποινική δίκη.

Η βασικότερη επιχειρηματολογία που υποστηρίζει τη θεμιτή ύπαρξη της πολιτικής αγωγής στους "κόλπους" της ποινικής δίκης θα μπορούσε να συνοψιστεί στα πιο κάτω σημεία:¹¹²

(α) Ο ποινικός δικαστής διαθέτει μια περισσότερο ολοκληρωμένη και πιο ζωντανή εικόνα της υπόθεσης και μπορεί για το λόγο αυτό να εκτιμήσει καλύτερα τις προϋποθέσεις και την έκταση της αποζημίωσης.

(β) Η ποινική διαδικασία είναι ταχύτερη και πιο οικονομική από την πολιτική και γι αυτό περισσότερο ενδεδειγμένη, αν λάβει μάλιστα κανείς υπόψη του και την προεκτεθείσα κοινωνική σημασία της αποζημίωσης του αδικηθέντος.

(γ) Η εκκαθάριση στην ίδια δίκη και του θέματος της αποζημίωσης αποκλείει το ενδεχόμενο να εκδοθούν αντιφατικές αποφάσεις για το ίδιο ζήτημα.

(δ) προστατεύει το θύμα από το ενδεχόμενο να αθωωθεί ο δράστης χωρίς την δική του παρουσία, πράγμα το οποίο μπορεί να έχει μεγάλη σημασία προπάντων, σε εκείνες τις περιπτώσεις στις οποίες το ποινικό δεδικασμένο είναι δεσμευτικό και για πολιτικά δικαστήρια.

Πρόσθετα, στο ευρύτερο πλαίσιο της υποστήριξης της πιο ενεργής συμμετοχής του θύματος στην ποινική δίκη υποστηρίζεται ότι μια από τις κυριότερες αποστολές του σύγχρονου

¹¹² Ν. Ανδρουλάκη, Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης, Π.Ν ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ, Γ ΕΚΔΟΣΗ Αθήνα 2007 σελ.80.

ποινικού δικαστή έγκειται στην όσο το δυνατόν πλησιέστερη διάγνωση της προσωπικότητας του δράστη , ενόψει της εξατομίκευσης της ποινικής μεταχείρισης, Είναι απαραίτητο η όσο το δυνατό εφικτή πληρη διερεύνησης των ψυχολογικών συνθηκών , υπό τις όποιες τελεστική η αξιόποινη πράξη όσο και των αποτελεσμάτων της, ώστε να γίνει ακριβοδίκαιη εκτίμηση του βαθμού εκτίμησης του δράστη. Όλα τα παραπάνω δεν μπορούν να επιτευχθούν χωρίς την ενεργό συμμετοχή του θύματος.¹¹³

Από τα πιο πάνω, συνάγεται το συμπέρασμα ότι το θύμα θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να καταλαμβάνει στην ποινική δίκη μια κεντρική και ουσιαστική θέση, ως έχει ο δράστης – κατηγορούμενος. Η ανάγκη δε παρουσίας του θύματος στην ποινική δίκη δεν ικανοποιείται με την απλή εξέταση του με την ιδιότητα του μάρτυρα αλλά με την πρόσδοση σε αυτόν της ιδιότητας και της δυνατότητας του υποκειμένου της δίικης. Σε αντιδιαστολή με τον οποιοδήποτε μάρτυρα, το θύμα δεν είναι σωστό και δίκιο να περιορίζεται μια απλή κατάθεση, αλλά να έχει το δικαίωμα να κατηγορεί από την αρχή μέχρι το τέλος της ποινής δίικης

Στην αντίποδα, έχει υποστηριχτεί ότι η εμφάνιση του θύματος με την ιδιότητα του μέρους αντίδικου και του κατηγορουμένου, είναι ικανή να συσκοτίσει και να παρεκκλίνει τη διαδικασία. Ειδικότερα, έχει υποστηριχτεί από τους πολέμιους της συμμετοχής ως γνωστό ότι η ταχύτητα και οικονομία της ποινικής δίικης δεν αποτελούν πράγματι επιχειρήματα υπέρ της εισδοχής της πολιτικής αγωγής σε αυτήν αλλά υπέρ της απλοποίησης της πολιτικής διαδικασίας. Ανάχωμα του επιχειρήματος προς την επιχειρηματολογία της έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων ποινικών και αστικών αποφάσεων ισχύει η αρχή της ανεξαρτησίας κάθε δικαστικής διαδικασίας. Στη συνέχεια, σε σχέση με την επιχειρηματολογία της εισδοχής της πολιτικής αγωγής στην ποινική δίκη προστίθενται ακόμη ότι η ενεργή συμμετοχή του αδικηθέντος στην τελευταία ματαιώνει τις θετικές επιδράσεις που μπορεί να ασκήσει στο

¹¹³ Ν. Ανδρουλάκη, Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίικης , Π.Ν ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ , Γ ΕΚΔΟΣΗ Αθήνα 2007 σελ.81

δράστη την ικανοποίηση του. Έτσι, λένε όχι μόνο δεν τονώνεται το κοινωνικό φρόνημα του δράστη, αλλά δίνεται σ αυτόν η εντύπωση ότι η ίδια η ποινή τίθεται στην υπηρεσία της ιδιωτικής εκδίκασης. Είναι ισχυρισμός εκ μέρους των αντιπάλων της πολιτικής αγωγής σε ότι μέσου αυτής της διαδικασίας κινδυνεύει όχι μόνο η ποινική λειτουργία της πολιτείας αλλά στρεβλώνεται η ίδια η απονομή της δικαιοσύνης.¹¹⁴

Συμπερασματικά, η διερεύνηση των παραγόντων που συμβάλουν στη θυματοποίηση ενός ατόμου σαφώς και συνιστά ένα εξαιρετικά πολύπλοκο και πολυσύνθετο ζήτημα που η αποτελεσματική αντιμετώπιση του απαιτεί διεπιστημονική μελέτη από όλους εμπλεκόμενους φορείς.

Ως έχουμε αναλύσει ακόμη και αν τα θύματα εγκλήματος πάρουν τη γενναία απόφαση και καταγγείλουν το έγκλημα που διαπράχτηκε εναντίον τους στις αστυνομικές αρχές, δεν είναι βέβαιο ότι θα επέλθει η καλύτερη δυνατή αντιμετώπιση, εάν δεν δοθεί έμφαση στις σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των θυμάτων και των φορέων άσκησης επίσημου κρατικού ελεγχου και τη εξεύρεση μεθόδων βελτίωσης τους.

Συνεπώς, αν και έχουν γίνει σημαντικά βήματα προόδου, ωστόσο απαιτείται αλλαγή της υπάρχουσας νοοτροπίας τόσο του κοινωνικού συνόλου αλλά και ειδικότερα των ειδικών επαγγελματιών, στο ζήτημα της αντιμετώπισης η οποία δεν επικεντρώνεται στο γράμμα του νόμου αλλά στην ανθρωπιστική διάσταση των δρώντων υποκειμένων. Κρίνεται απαραίτητο η συνεργασία όλων των κοινωνικών φορέων σε συνδυασμό με την επιμόρφωση των ειδικών εκπροσώπων που απαρτίζουν το συστημα της ποινικής δικαιοσύνης σε θέματα μεταχείρισης θυμάτων.

¹¹⁴ Ν. Ανδρουλάκη, Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης, Π.Ν ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ, Γ ΕΚΔΟΣΗ Αθήνα 2007 σελ.82

Κεφάλαιο 4 - ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΑΠΟΝΟΜΗΣ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΕΠΑΝΟΡΘΩΤΙΚΗ - ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

4.1 Γενική Εννοιολογική Προσέγγιση

Η θεσμική προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων γενικά, καθώς και των δικαιωμάτων των δραστών και των θυμάτων ειδικότερα, βρίσκεται στο πυρήνα της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου και συνιστά δε δείκτη πολιτισμού και προόδου.¹¹⁵

Η επανορθωτική δικαιοσύνη αποτελεί μια νέα παγκόσμια πρόκληση στους τομείς της εγκληματολογίας, και ακόμη περισσότερο στη θυματολογία και αποτελεί μια νέα δυναμική που αναζητά να φέρει μεταβολές στο καθιερωμένο και παγιωμένο ποινικό δίκαιο. Ως γνωστό, στα πλαίσια της ποινικής δικαιοσύνης, το έγκλημα προσβάλλει το ίδιο το κράτος και ο ένοχος – δράστης θα πρέπει να λάβει την κατάλληλη τιμωρία, σύμφωνα με τις πρόνοιες της σχετικής νομοθεσίας και επιβάλλεται από τους αρμόδιους φορείς που δεν είναι άλλοι από τους δικαστές ως ανεξάρτητοι κρατικοί λειτουργοί.

Σήμερα περισσότερο από κάθε άλλη φορά έχει διαπιστωθεί ακράδαντα πως το συστημα απονομής ποινικής δικαιοσύνης, φθίνει ολοένα και περισσότερο υπό την έννοια ότι, υπερτονίζεται ο στόχος της τιμωρίας, λειτουργεί επιλεκτικά εις βάρος των λιγότερα ευνοούμενων κοινωνικών στρωμάτων, συνεπάγεται μεγάλες αργοπορίες και έχει προκαλέσει ανεξέλικτο υπερπληθυσμό των φυλακών. Μετά λοιπόν, την αποτυχία του αμιγούς τιμωρητικού συστήματος και την αδυναμία εκείνου που στηρίζεται στην επανεξέταση να λάβει υπόψην το θύμα μιας εγκληματικής πράξης, εμφανίστηκε στο προσκήνιο το πρότυπο

¹¹⁵ Β. Αρτινοπούλου, *Επανορθωτική Δικαιοσύνη - Η πρόκληση των σύγχρονων δικαιοσύνην συστημάτων*, Νομική Βιβλιοθήκη (2010), σελ.40.

που στοχεύει στην επανορθωτική και αποκατάσταση, με απώτερο σκοπό την επαναφορά της κοινωνικής ειρήνης, η οποία διαταράχτηκε από το έγκλημα.¹¹⁶

Ομολογουμένως, τα τελευταία χρόνια το ζήτημα της επανορθωτικής δικαιοσύνης βρίσκεται στο επίκεντρο του διεθνούς ενδιαφέροντος ολόένα και περισσότερο, όπου μάλιστα η αξίωση της επανόρθωσης αναγνωρίζεται ολόένα και περισσότερο στις μέρες μας. Στόχος της τελευταίας αυτής ενότητας στα πλαίσια της παρούσας μεταπτυχιακής εργασίας είναι από την μια πλευρά η αναζήτηση των διαφόρων πτυχών του δικαιώματος της επανόρθωσης του θύματος εγκλήματος, και από την άλλη πλευρά η διαπίστωση των εμποδίων και των δυσχερειών που συναντώνται στη διαδρομή της πραγμάτωσης και της επίτευξης αυτού του δικαιώματος.

Η αποκαταστατική δικαιοσύνη ως δηλώνει και το όνομα της, εστιάζει στην ιδέα της αποκατάστασης της βλάβης και των ρωγμών που προκαλεί το έγκλημα και αναφέρεται στη σχέση μεταξύ δραστών, θυμάτων και κοινωνίας.

Κατά το σύγχρονο και υφιστάμενο ενωσιακό δίκαιο "αποκαταστατική δικαιοσύνη" ορίζεται ως: "οι ορισδήποτε διαδικασίες μέσω των οποίων το θύμα και ο δράστης μπορούν, εφόσον δώσουν την ελεύθερη συναίνεση τους, να συμμετάσχουν ενεργά στην επίλυση των ζητημάτων που απορρέουν από την αξιόποινη πράξη με την βοήθεια αμερόληπτου τρίτου".¹¹⁷

Η επανορθωτική προσέγγιση πηγάζει από το μεγαλύτερο μέρος της ανάγκης συμμετοχής των θυμάτων και των κοινωνικών ευάλωτων ομάδων στη διαδικασία απονομής της δικαιοσύνης, μέσα από την άρθρωση ενός αυτόνομου και ουσιαστικού λόγου. Παρουσιάζεται με τέτοιο τρόπο ως διαδικασία στην οποία διαχωρίζεται η διαδικασία δικαίωσης του θύματος από την τιμωρία του δράστη. Με την έννοια αυτή καθίσταται άκρως σημαντική η διαδικασία της

¹¹⁶ Α. Δ.Μαγγανάς, Το Εγκληματικό Φαινόμενο στην πράξη, *Επανορθωτική δικαιοσύνη (restorative justice)* ως μέσον επίτευξης της κοινωνικής ειρήνης, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.17.

¹¹⁷ ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας άρθρο 2(1)(δ)

κοινωνικής διαμεσολάβησης, στο πλαίσιο της οποίας παραχωρείται βήμα λόγου στο θύμα, στο δράστη, καθώς επίσης και στα υπόλοιπα μέλη της κοινότητας επιηρεάζονται ή θίγονται από την άδικη πράξη. Εντός του δομημένου πλαισίου της αποκαταστατικής δικαιοσύνης ο ρόλος των παρευρισκομένων συνίσταται στο να αναδείξουν και να φωτίσουν την οπτική των υποκειμένων, με τις προϋποθέσεις αφενός του σεβασμού στην προσωπικότητα τους και αφετέρου της κοινωνικής υποστήριξης.¹¹⁸

Με άλλα λόγια, η επανορθωτική δικαιοσύνη αναφέρεται σε μια εναλλακτική διαδικασία επίλυσης διαφορών, με εναλλακτικές επιλογές κυρώσεων, σε εντελώς διαφορετικό νέο μοντέλο ποινικής δικαιοσύνης, στηριζόμενο στην αρχή της ισότητας όλων των εμπλεκόμενων μερών, τα οποία συγκεντρώνονται, προκειμένου να αντιμετωπίσουν συλλογικά τα επακόλουθα της παραβίασης και τις συνέπειες που επιφέρει το μέλλον. Επομένως, πρόκειται για μια διαδικασία που επιχειρεί να αποκαταστήσει τις διαρρηγμένες σχέσεις μεταξύ θυμάτων, δραστών και κοινότητας και ενθαρρύνει τη συμφιλίωση όλων των μερών.¹¹⁹

Με βάση την πιο πάνω διερεύνηση, εξάγει κανείς το συμπέρασμα πως ο ιστορικά καταγραμμένος εμφαντικός προσανατολισμός του ποινικού συστήματος στο πρόσωπο του υπόπτου – κατηγορούμενου αρχίζει να υπαναχωρεί σε κάποιο βαθμό, καθώς πλέον δίπλα στην καθόλου καθοριστική αξίωση προστασίας του υπόπτου ή κατηγορουμένου μέσω του σεβασμού των δικαιωμάτων του, αναγνωρίζεται πλέον, σταδιακά και τα δικαιώματα των θυμάτων. Κατά συνέπεια, η εξατομικευμένη προσέγγιση και η ισότητα της συμμετοχής των θυμάτων αποτελούν τα κύρια χαρακτηριστικά των επανορθωτικών διαδικασιών. Η απονομή της δικαιοσύνης κατά την αποκαταστατική δικαιοσύνη δεν επικεντρώνεται και ούτε

¹¹⁸ Β. Αρτινοπούλου, *Επανορθωτική Δικαιοσύνη - Η πρόκληση των σύγχρονων δικαϊκών συστημάτων*, Νομική Βιβλιοθήκη (2010), σελ.42.

¹¹⁹ Β. Αρτινοπούλου, *Επανορθωτική Δικαιοσύνη - Η πρόκληση των σύγχρονων δικαϊκών συστημάτων*, Νομική Βιβλιοθήκη (2010), σελ.18-20

εξαντλείται στην επιβολή της τιμωρίας στο δράστη, αντιθέτως διακατέχεται από ένα πιο ανθρωπιστικό πνεύμα το οποίο σέβεται όλους τους παράγοντες της ποινικής δίκης.¹²⁰

4.2 Η σχέση της Οδηγία 2012/29/ΕΚ μαζί με την Επανορθωτική Δικαιοσύνη

Αντικείμενο της οδηγίας 2012/29/ΕΚ ως έχουμε αναλύσει στα προηγούμενα κεφάλαια της παρούσα εργασία είναι η θέσπιση των ελάχιστων απαιτήσεων και εγγυήσεων που πρέπει να εφαρμόζονται για να προστατεύονται τα θύματα εγκλήματος, καθώς επίσης και τα μέλη των οικογενειών τους από εγκληματικές ενέργειες.

Από το πρώτο κιάλας άρθρο της παρούσας οδηγίας ξεκαθαρίζεται ότι ο στόχος της παρούσας οδηγίας είναι να εξασφαλιστεί ότι τα θύματα εγκληματικότητας τυγχάνουν της δέουσας πληροφόρησης, υποστήριξης, και προστασίας και είναι ικανά να συμμετάσχουν στην ποινική διαδικασία.¹²¹

Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι, η εν λόγω οδηγία περιλαμβάνει νέα και ασφαλώς ενισχυμένα δικαιώματα των θυμάτων εγκλήματος έναντι της κρατικής πολιτείας. Συνοπτικά, η εν λόγω οδηγία θα έλεγε κανείς ότι τοποθετεί την αντιμετώπιση της φροντίδας των θυμάτων στη βάση της εξατομικευμένης, επαγγελματικής και χωρίς διακρίσεις προσέγγισης με τον απαιτούμενο σεβασμό και ευαισθησία απέναντι στα θύματα.

Ως έχουμε αναλύσει εκτενώς στο δεύτερο κεφάλαιο του παρόντος πονήματος τα δικαιώματα που θεσπίζονται στην παρούσα οδηγία ισχύουν για όλα τα θύματα, ανεξαρτήτως καθεστώτος διαμονής, και σε κάθε επαφή του με τις αρμόδιες κρατικές αρχές, τις υπηρεσίες υποστήριξης, και τις υπηρεσίες επανορθωτικής δικαιοσύνης που ενεργούν στο πλαίσιο της ποινικής

¹²⁰ Β. Αρτινοπούλου, Επανορθωτική Δικαιοσύνη - Η πρόκληση των σύγχρονων δικαϊκών συστημάτων, Νομική Βιβλιοθήκη (2010), σελ Βιβλιοθήκη (2010), σελ.20

¹²¹ ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας, άρθρο 1

διαδικασίας. Απώτερος στόχος, είναι η αποφυγή δευτερογενούς και επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης,

Ειδικότερα, σε σχέση με την επανορθωτική δικαιοσύνη, η οδηγία περιέχει συγκεκριμένα άρθρα που την προνοούν και την προωθούν στο γενικότερο ποινικό θεσμικό πλαίσιο. Σε αντίθεση, με το προηγούμενο νομοθετικό πλαίσιο (απόφαση – πλαίσιο 2001/220 ΔΕΥ). Στα πλαίσια της παρούσας οδηγίας, προνοείται ρητά ότι η επανορθωτική δικαιοσύνη¹²² ορίζεται ως οποιαδήποτε διαδικασία μέσω των οποίων το θύμα και ο δράστης μπορούν, εφόσον δώσουν ελεύθερη συναίνεση τους να συμμετέχουν ενεργά στην επίλυση των ζητημάτων που απορρέουν από την αξιόποινη πράξη με τη βοήθεια αμερόληπτου τρίτου προσώπου.

Ζωτικής σημασίας είναι η διάταξη του άρθρου 12¹²³ της παρούσας οδηγίας η οποία με τη σειρά της προβλέπει ότι με γνώμονα την αποφυγή δευτερογενούς και επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης, αντεκδίκησης, εκφοβισμού του θύματος έχουν δικαίωμα διασφάλισης στο πλαίσιο υπηρεσιών αποκαταστατικής δικαιοσύνης την παραπομπή της υπόθεσης σε υπηρεσίες επανορθωτικής δικαιοσύνης.

Εύκολα λοιπόν οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, κριτήριο της παραπομπής της υπόθεσης σε υπηρεσίες επανορθωτικής δικαιοσύνης είναι τα συμφέροντα και οι ανάγκες των θυμάτων. Στο σημείο αυτό σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι ατομικές αξιολογήσεις των αναγκών των θυμάτων, που έχουν ως αποτέλεσμα αυξανόμενο καθήκον προς τους επαγγελματίες – ειδικούς να συμβουλεύουν και να αξιολογούν τις ανάγκες των θυμάτων μέσω εποπτευόμενης και υπεύθυνης διαδικασίας με την οποία το θύμα συμφωνεί και λαμβάνει ενεργό μέρος.

¹²² ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας, άρθρο 12

¹²³ ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας, άρθρο 12(1).

Παράγοντες, όπως η φύση, η σοβαρότητα του εγκλήματος, ο βαθμός τραυματισμού, και της βλάβης ή τυχόν επαναλαμβανόμενες σωματικές, σεξουαλικές ψυχολογικές επιπτώσεις, οι ανισορροπίες και συσχετισμός δυνάμεων, η ωριμότητα ή νοηματική ανεπάρκεια του θύματος θα πρέπει πάντοτε να λαμβάνονται υπόψη κατά την παραπομπή της υπόθεσης σε διαδικασία επανορθωτικής δικαιοσύνης. Το ίδιο ισχύει και για τους παράγοντες, οι οποίοι θα μπορούσαν να περιορίσουν ή να μειώσουν την ικανότητα του θύματος να προβεί σε συνειδητή επιλογή ή να προδιαθέσουν δυσμενώς μια θετική έκφραση για το θύμα. Θα πρέπει να συνεκτιμώνται.¹²⁴

Συνεχίζοντας, το άρθρο 12 ορίζει ρητά ότι το θύμα θα πρέπει να γνωστοποιεί την ελεύθερη βούληση του και τη συναίνεση του αφού, έχει λάβει πλήρεις και αντικειμενικές πληροφορίες σχετικά με τις διαδικασίες της επανορθωτικής δικαιοσύνης στις οποίες πρόκειται να συμμετάσχει, συμπεριλαμβανομένου των εναλλακτικών επιλύσεων.

Πληροφορίες και συμβουλές που παρέχονται από τις αρμόδιες αρχές, υποστήριξης προς τα θύματα και αποκαταστατικής δικαιοσύνης, θα πρέπει στο μέτρο του δυνατού να παρέχονται με διάφορα μέσα υπό την μορφή που μπορεί να γίνει κατανοητή από το θύμα. Οι εν λόγω πληροφορίες και συμβουλές θα πρέπει επίσης να παρέχονται σε γλώσσα απλή και κατανοητή. Θα πρέπει επίσης να εξασφαλίζεται ότι το ίδιο το θύμα γίνεται κατανοητό κατά τη διάρκεια της διαδικασίας για αυτό να απαιτείται ο έλεγχος του επίπεδου γνώσης της γλώσσας που χρησιμοποιείται για την παροχή των πληροφοριών.¹²⁵

¹²⁴ Β.Αρτινοπούλου, Η.Μιχαήλ, Η Ευρωπαϊκή Οδηγία 2012/29/ΕΕ και η επανορθωτική δικαιοσύνη: Ένα βήμα μπροστά για την προστασία των θυμάτων εγκληματικότητας, Ζητήματα Επανορθωτικής Δικαιοσύνης, Τιμητικός Τόμος Κουράκη, ημερ. 25.01.16

¹²⁵ ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας, προσόμοιο παρ.21

Πρόσθετα, ζητήματα όπως η αποφυγή της φυλάκισης του δράστη, ή αποφυγή της δικαστικής οδού, δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση να χρησιμοποιούνται ως μοχλός πίεσης προς το θύμα, ενώ η επίγνωση συγκατάθεσης του θύματος θα πρέπει να καταγράφεται.¹²⁶

Όλες οι μορφές επανορθωτικής δικαιοσύνης είναι εμπιστευτικού χαρακτήρα εκτός αν συμφωνηθεί κάτι διαφορετικά μεταξύ των μερών. Τέλος, σημαντική διάσταση του εν λόγω άρθρου είναι ότι ο δράστης πρέπει να έχει αναγνωρίσει τα βασικά περιστατικά της υπόθεσης, χωρίς αυτό να σημαίνει να γίνει τυπική δήλωση ενοχής.¹²⁷

Με βάση τα πιο πάνω καθίσταται σαφές ότι οι προβλέψεις της ισχύουσας ενωσιακής οδηγίας τόσο για την προστασία των θυμάτων όσο και για την εφαρμογή των αποκαταστατικών διαδικασιών αποτελούν καινοτόμες παρεμβάσεις στα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης.

4.3 Μορφές Επανορθωτικής Δικαιοσύνης - Αποκατάσταση και Αποζημίωση των Θυμάτων Εγκληματικότητας

Αποτελεί γεγονός αναμφισβήτητο, πως το θύμα εγκλήματος θα νιώσει ασφαλώς δικαιωμένο και ικανοποιημένο με τη σύλληψη, και ακόμη περισσότερο με την καταδίκη του δράστη. Για τους υπέρμαχους της ανταπόδοσης, η τιμωρία δεν αποτελεί μέσον για την επίτευξη κάποιου άλλου σκοπού αλλά το ίδιο το στόχο της.¹²⁸ Η ανταπόδοση συγκεκριμενοποιείται μέσα από δυο αξιώματα αφενός ότι, εγκληματίες μπορούν να τιμωρηθούν και ότι οι εγκληματίες πρέπει να τιμωρηθούν.¹²⁹ Η πιο πάνω κρατούσα άποψη πηγάζει από το αρχαίο ιουδαϊκό πολιτισμό που εφαρμόζε το οφθαλμός αντί οφθαλμού, το νόμο του αντιπεπονηθέντος ή την ταυτοπάθεια. Το οποίο συνεπαγόταν ότι εκείνος που προκαλεί κακό οφείλει να πληρώσει με

¹²⁶ ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας προοίμιο παρ. 32

¹²⁷ ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας, άρθρο 12(1)(α) – (ε)

¹²⁸ T. Newburn *Criminology*. Willan Publ.: Devon, Cullompton (2007).

¹²⁹ M.Summer, "Retribution". In E.McLaughlin & J.Muncie (Eds), *The Sage Dictionary of Criminology*. Sage Publ.: London-California-N.Delhi, (2006): σ. 362.

το ίδιο τίμημα. Μέσα στο πλαίσιο αυτό της τιμωρίας, συμπεραίνει κανείς ότι, ο δράστης δεν έχει χρέος μόνο απέναντι στο θύμα αλλά απέναντι στη ευρύτερη κοινωνία. Και αυτόν το τρόπο η αποκατάσταση της δικαιοσύνης επιδιώκεται με την ανταπόδοση του εγκληματικού κακού με άλλο ισάξιο τρόπο, και η εξιλέωση και η μετάνοια επέρχονται με τη τιμωρία συνδέουν τη λειτουργία της ανταπόδοσης με την αιτία της ποινής, εφόσον ο εγκληματίας τιμωρείται επειδή έσφαλε.¹³⁰

Σε αντίθεση με το ανταποδοτικό σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, η επανορθωτική ή αποκαταστατική δικαιοσύνη βασίζεται στο ουσιαστικό δικαίωμα για αποζημίωση του θύματος, καθώς επίσης και σε όλα τα διαδικαστικά δικαιώματα που απαιτούνται για την πρόσβαση στην αποζημίωση.

Αναντίρρητα, η αποζημίωση των θυμάτων αποτελεί την πιο άμεση και πιο πρακτική μορφή επανόρθωσης της φυσικής βλάβης ή των υλικών ζημιών, που υπέστησαν από το έγκλημα που διαπράχθηκε εναντίον τους. Στην ουσία, το επανορθωτικό δικαίωμα της αποζημίωσης σημαίνει επαρκή αποζημίωση για τις ζημιές που υπέστηκαν η οποία μπορεί να περιλαμβάνει την αποκατάσταση, αποζημίωση, ανάκτηση, ικανοποίηση, και εγγυήσεις για την μη επανάληψη της. Ενώ, από διαδικαστικής άποψης, αναφέρεται σε πρόσβαση σε μια αρμόδια αρχή προκειμένου να λάβει με επιτυχία αποζημίωση. Αυτό περιλαμβάνει τουλάχιστον:- Πρώτον, την παροχή πληροφοριών σχετικά με τα δικαιώματα τους, τις διαθέσιμες αποζημιώσεις, και την ύπαρξη και μέθοδο για την πρόσβαση σε μηχανισμούς αποζημίωσης Δεύτερον, τη νομική, ιατρική, ψυχολογική, κοινωνική, διοικητική, και άλλη βοήθεια η οποία καθίσταται αναγκαία για την επανόρθωση των θυμάτων.¹³¹

¹³⁰ Η. Δασκαλακης, *Η Μεταχείριση του Εγκλήματος (1985)*, Α..Σακουλα Αθήνα –Κομοτηνή, σελ.8

¹³¹ Σχέδιο Βασικών Αρχών για το Δικαίωμα Αποτελεσματικής Επανόρθωσης για τα Θύματα Εμπορίας Προσώπων, Έκθεση του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ (2011) (A/HRCRC/17/35)

Με την καταβολή της αποζημίωσης στο θύμα, ο δράστης αναγνωρίζει την ευθύνη για την πράξη που τέλεσε, ενώ με τη σύμπραξη του δικαστηρίου, με την απόφαση του για καταβολή αποζημίωσης, αναγνωρίζονται και επιβεβαιώνονται ευρύτερα οι αξίες και οι κανόνες που αφορούν στο σεβασμό των δικαιωμάτων και της περιουσίας των τρίτων. Παράλληλα, εξαρθρώνεται κάθε διαφορά και φιλονικία ανάμεσα στο δράστη και το θύμα και κάθε προβολή τυχόν προς την κοινωνία. Έτσι με αυτό το τρόπο πραγματώνεται ο ευρύτερος στόχος του ποινικού δικαίου που δεν είναι άλλος από την κοινωνική ειρήνευση.¹³²

Αβίαστα λοιπόν συνάγεται το συμπέρασμα με βάση τα πιο πάνω ότι, η αποζημίωση του θύματος εγκλήματος θα πρέπει να διενεργείται κατά βάση από το δράστη. Στην περίπτωση όμως, η αποζημίωση δεν είναι διαθέσιμη ή δεν καθίσταται δυνατή από το δράστη, τότε θα πρέπει το κράτος να αναλαμβάνει να αποζημιώσει οικονομικά το θύμα στις ακόλουθες περιπτώσεις:-(α) Στα θύματα που έχουν υποστεί σημαντική βλάβη ή χειροτέρευση της σωματικής ή ψυχικής τους υγείας ως αποτέλεσμα σοβαρών εγκλημάτων,(β) στις οικογένειες, και ειδικότερα στα προστατευόμενα μέλη των οικογενειών, ατόμων που πιθανόν έχουν πεθάνει ή κατέστησαν σωματικά ανάπηρα λόγω επέλευσης της θυματοποίησης.¹³³

Συνεπώς, είναι άκρως σημαντική η καθιέρωση και ενδυνάμωση της επανορθωτικής και/ή αποκαταστατικής δικαιοσύνης, δια μέσου της καταβολής της αποζημίωσης η οποία απαραίτητα θα πρέπει να είναι δίκαιη, αναγκαία και πλήρης.

Σύμφωνα με την κυπριακή νομοθεσία¹³⁴, οι καταβαλλόμενες αποζημιώσεις σε θύματα εγκλήματος περιλαμβάνουν ανάλογα της περίπτωσης:-

(α) Δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη σε Δημόσιο Ιατρικό Ίδρυμα και Υπηρεσίες

¹³² Χ. Δημόπουλος Εισαγωγή στη Θυματολογία, Νομική Βιβλιοθήκη (2006), σελ.376.

¹³³ Χ. Δημόπουλος Εισαγωγή στη Θυματολογία, Νομική Βιβλιοθήκη (2006), σελ.60

¹³⁴ http://www.cylaw.org/nomoi/indexes/1997_1_51.html, Ο περί Αποζημίωσης Θυμάτων Βίαιων Εγκλημάτων Νόμος του 1997 (Ν. 51(I)/1997), άρθρο 6

(β) Επίδομα ασθενείας, σε περίπτωση προσωρινής ανικανότητας για εργασία, ίσο με το πλήρες βασικό επίδομα ασθενείας που καταβάλλεται με περί Κοινωνικών Ασφαλίσεως Νόμο.

(γ) σύνταξη ανικανότητας, σε περίπτωση μείωση ικανότητας προς εργασία, κατά ποσοστό που θα παρέχει δικαίωμα σε σύνταξη ανικανότητας με βάση τον περί κοινωνικών ασφαλίσεων

(δ) σύνταξη στους εξαρτωμένους σε περίπτωση θανάτου του θύματος, το ύψος της οποίας θα είναι ίσο με το ύψος, ανάλογα με την περίπτωση, της πλήρους βασικής σύνταξης χηρείας ή επιδόματος ορφανίας, που προβλέπονται στον περί Κοινωνικών Ασφαλίσεων Νόμο

(ε) έξοδα κηδείας μέχρι του ποσού του βοηθήματος κηδείας που καταβάλλεται με βάση τον περί Κοινωνικών Ασφαλίσεων Νόμο.

Αναμφίβολα, σημαντική είναι η συμβολή της επιμέρους νομοθεσίας για την αποζημίωση των θυμάτων που αφορά εμπορία προσώπων στην οποία προνοούνται μεταξύ άλλων:-¹³⁵

Οιοδήποτε πρόσωπο είναι θύμα κατά την έννοια του παρόντος Νόμου έχει θεσμικό αγωγίμο δικαίωμα αποζημιώσεων κατά παντός υπευθύνου, για τα διαπραχθέντα σε βάρος του ποινικά αδικήματα δυνάμει του παρόντος Νόμου και για παραβιάσεις των ανθρωπίνων του δικαιωμάτων, ο οποίος υπέχει αντίστοιχη αστική ευθύνη για την καταβολή ειδικών και γενικών αποζημιώσεων προς τα θύματά του, περιλαμβανομένων και οποιωνδήποτε καθυστερημένων οφειλών από την εκμετάλλευση της εργασίας του θύματος.

¹³⁵ Ο περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Εμπορίας και Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Νόμος του 2014 (60(Ι)/2014), άρθρο 35(1).

ΚΑΤΑΛΗΞΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η εγκληματικότητα δύναται να μας επηρεάσει όλους, και άρα μας αφορά όλους.

Ομολογουμένως, παρά τη σχετική πρόοδο που έχει επετευχθεί τα τελευταία χρόνια, τα θύματα εγκληματικότητας φαίνεται να μην μπορούν να ασκήσουν πλήρως και απερίφραστα τα κατοχυρωμένα ατομικά τους δικαιώματα. Τα θύματα εγκλήματος θα πρέπει να έχουν πάντοτε πρόσβαση στην απαραίτητη πληροφόρηση, υποστήριξη και προστασία.

Σε πρόσφατη ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής¹³⁶ έχει καταδειχτεί ότι κατά τη διάρκεια της πανδημίας της νόσου Covid – 19, υπήρξε έξαρση της εγκληματικότητας και ειδικότερα σε αδικήματα ενδοοικογενειακής βίας, σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, κυβνοεγλήματα.

Οπωσδήποτε, κρίνεται απαραίτητη η ύπαρξη κατάλληλων δομών για την παροχή υπηρεσιών γενικής και ειδικής υποστήριξης μέσω των ατομικών και ειδικευμένων αξιολογήσεων. Είναι σημαντικό όμως, να ενισχυθεί το δίκτυ προστασίας και υποστήριξης των θυμάτων, ώστε να καθίσταται ανθεκτικό σε καταστάσεις κρίσεως. Είναι σημαντικό όλοι οι φορείς που έρχονται σε επαφή με τα θύματα να είναι εκπαιδευμένοι και να γνωρίζουν πλήρως τα δικαιώματα των θυμάτων.

Αναμφίβολα, η δικαστική παρέμβαση, συνιστά μια εκ των σημαντικότερων και βασικότερων μορφών αντιμετώπισης της θυματοποίησης που όμως δεν καθίσταται επαρκής από μόνη της. Αντιθέτως, επιβάλλεται μια συντονισμένη προσπάθεια από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς σε μια συντονισμένη προσπάθεια, η οποία επιβάλλεται να πλαισιωθεί από το έργο και

¹³⁶ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και κοινωνική επιτροπή και την επιτροπή των Περιφερειών, ημερ. 24.06.2020

τη δράση άλλων μορφών παρέμβασης (π.χ Αστυνομία , Υπηρεσίες Υποστήριξης, Κοινωνικές Υπηρεσίες), όσο και από την συνδρομή των άτυπων μορφών επίσημης παρέμβασης (π.χ φιλικό, οικογενειακό περιβάλλον κ.α).

Είναι γεγονός ότι, κάτι αλλάζει το τελευταίο μισό αιώνα στα δικαϊκά συστήματα παγκοσμίως. Η εμφάνιση της επανορθωτικής δικαιοσύνης αποτελεί αναντίρρητα πρόκληση σε όλα τα σύγχρονα δικαϊκά συστήματα, καθιστώντας την επίκεντρο στη σημερινή νομική πραγματικότητα και στα πλαίσια του ευρύτερου πολιτικού διαλόγου. Η επανορθωτική προσέγγιση βασίζεται ακριβώς στην ανάγκη συμμετοχής των θυμάτων στη διαδικασία απονομής της δικαιοσύνης, μέσω της άρθρωσης ενός αυτόνομου και ουσιαστικού λόγου.

Υπό το πρίσμα όλων των πιο πάνω, καθίσταται αναγκαία η αναδόμηση του συστήματος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης αναφορικά με τη μεταχείριση των θυμάτων, άλλα και η ριζική αναδιάρθρωση της κρατικής δομής. Στα πλαίσια της προτεινόμενης αναδιάρθρωσης επιβάλλεται να προστατεύονται τα θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα των θυμάτων καθώς επίσης και να παρέχεται η απαιτούμενη βοήθεια, στήριξη και προστασία χωρίς οποιαδήποτε μορφή διάκρισης.

Κατάλογος Βιβλιογραφίας

- Β. Μαγγανας, «Θυματολογία και Όψεις Θυματοποίησης», Αθήνα (1996)
- Χ. Δημόπουλος, «Εισαγωγή στη Θυματολογία», Αθήνα, (2006)
- Σ. Αλεξιάδης, «Εγκληματολογία», Αθήνα - Θεσσαλονίκη (2011)
- Β. Μαγγανάς, «Το Εγκληματικό Φαινόμενο στην πράξη, Επανορθωτική δικαιοσύνη (Restorative justice) ως μέσον επίτευξης της κοινωνικής ειρήνης», (2004)
- Α. Γιόκαρης, Φ. Παζαρτζή, «Εθνική και Διεθνής Ποινική Καταστολή Διεθνών Εγκλημάτων», (2012)
- Winfried Hasement, «Η ποινική δικαιοσύνη προσανατολισμένη στο Θύμα», Αρμενόπουλος (1999)
- Β. Πετρόπουλος, «Για δικονομικά δικαιώματα του θύματος αξιόποινων πράξεων, με αναφορά στην οδηγία 2012/29
- Β. Αντινοπούλου, Μαγγανας, «Θυματολογία και όψεις Θυματοποίησης» (1996)
- Β. Τζεμος, «Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ», (2008)
- Α. Πιλιόκος, «Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (2018)
- Η. Δασκαλακης, «Η απονομή της Ποινικής Δικαιοσύνης στη Ελλάδα» (1983)
- Η. Δασκαλακης, «Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης», (1985)
- Η. Δασκαλακης, «Η Μεταχείριση του Εγκλήματος» (1985)
- Α. Καρράς, «Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο», Εκδόσεις (2020)
- Σ. Αλεξιάδης, «Ανακριτική» (2006)
- Ε. Διαμαντής, «Αστυνομική Δράση και Προστασία του Πολίτη, Θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση» (2021)
- Α. Κιούπης, «Δικαστική Ψυχολογία και Ψυχιατρική προσέγγιση» (2019)
- Κ. Παρασκευας, «Κυπριακό Συνταγματικό Δίκαιο – Θεμελιώδη Δικαιώματα και Ελευθερίες», (2015)
- Μ. Μαργαρίτης, «Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου» (2009)
- Κ.Ε. Μπέης, «ΕυρΣΔΑ 6 § 1.- Έννοια δίκαιης δίκης, σε σχέση με τις παρεχόμενες εγγυήσεις ισότητας των όπλων των διαδικών, Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τα Δικαιώματα του ανθρώπου, 27.10.1993 και 23.10.1996

- Χ. Μυλωνοπουλος, Ποινική Δίκη Γενικό Μέρος, Σακουλια (2020)
- Ο.Τσόλκα , Το δικαίωμα του κατηγορουμένου να εξετάζει 'μάρτυρες κατηγορίας' κατά την έννοια του άρθρου 6 παρ. 3 δ της ΕΣΔΑ, ΠοινΧρ (2006)
- Τζαννετή, ο.π., ΠοινΧρ (2008)
- Πικης Μ.Γ', Ποινική Δικονομία στην Κύπρο, Δεύτερη αναθεωρημένη έκδοση του Criminal Procedure in Cyprus (1975) (2013)
- Ν. Ανδρουλακης, Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης (2012)
- Ν. Ανδρουλάκη, Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης (2007)
- Α. Καρρά, Δικαιώματα του Θύματος ως Πολιτικός Ενάγοντος στη προδικασία, έργο Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου
- Α. Κωνσταντινίδης, Τα δικαιώματα των θυμάτων ως Πολιτικός Ενάγοντος στη Δίκη, έργο Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού.
- Β. Αρτινοπούλου, Επανορθωτική Δικαιοσύνη - Η πρόκληση των σύγχρονων δικαϊκών συστημάτων, (2010)
- Διατριβή, Β.Βλάχου, Γυναίκα - θύμα άσκησης σωματικής βίας και το σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης (2003)
- Ε. Ziegehegen, Toward a theory of victim criminal justice system interactions, W.F McDonald, Criminal Justice and the Victim (1976)
- Μ. Manikis, Conceptualizing the Victim within Criminal Justice Processes in Common Law Tradition (2011)
- Trechel, Human Rights in Criminal Proceedings, Oxford University Press (2005)
- Summers, Fair Trial HartPub (2007)
- Greenberg , Wilson, Mills, Victim Decision making An experimental approach (1982),
- Ε.Γαττά, Victim s Rights: Past, Present and Future A global View, σε τιμητικό τόμο Αλίκη Γιωτοπούλου (2003)
- Τ. Newburn Criminology. Willan Publ.: Devon, Cullompton (2007).
- Μ. Summer. "Retribution". In Ε. McLaughlin & J. Muncie (Eds), The Sage Dictionary of Criminology. Sage Publ.: London-California-N. Delhi, (2006)
- Declaration of Basic Principles of Justice for Victim of Crime and Abuse of Power (1985).
- Απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου, σχετικά με το καθεστώς των θυμάτων σε ποινικές διαδικασίες
- ΟΔΗΓΙΑ 2012/29/ΕΕ, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή Περιφερειών για την ενίσχυση των δικαιωμάτων των θυμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση» ημερ. 15.02.12

Kathleen WALKER SHAW, Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή Περιφερειών για την ενίσχυση των δικαιωμάτων των θυμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση», ημερ. 15.2.12,

Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας , Ετήσια Έκθεση (2016)

Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και κοινωνική επιτροπή και την επιτροπή των Περιφερειών, ημερ. 24.06.2020

Νόμος - Περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Εμπορίας και Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Νόμος του 2014 (60(I)/2014).

Νόμος - Περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, της Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμος του 2014 (91(I)/2014)

Νόμος - Ο Περί Προστασίας Μαρτύρων Νόμος του 2001 95(I)/2001

ECtHR, Balsan v. Romania, dated 23.05.2017

ECtHR, Ratsev v. Cyprus, dated 07.01.2010

ECtHR, Skorjanec v. Croatia , dated 28.03.17